

Ruokolahden kunta Esiopetuksen opetussuunnitelma

Hyväksytty Hyvinvointipalvelujen lautakunta 02.02.2021 § 4

Sisällys

Johdanto.....	3
1. Opetussuunnitelman perusteet ja Ruokolahden esiopetussuunnitelma	4
1.1 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.....	4
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	4
2.1 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.....	5
2.2 Arvoperusta.....	6
2.3 Oppimiskäsitys	6
2.4 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	7
3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	11
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	11
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	13
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	14
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	16
4.1 Monipuoliset työtavat	16
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	17
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.....	18
Ilmaisun monet muodot	19
Kielen rikas maailma	21
Minä ja meidän yhteisömme	23
Tutkin ja toimin ympäristössäni	25
Kasvan ja kehityn.....	27
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	29
Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	30
Kaksikielinen esiopetus.....	30
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	32
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	32
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana.....	33
5.3 Yleinen tuki.....	34
5.4 Tehostettu tuki.....	34
5.5 Erityinen tuki.....	36
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	40
6. Oppilashuolto	46

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö.....	46
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto	49
6.3 Yksilöllinen oppilashuolto.....	49
6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat	51
6.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta.....	52
7. Erytyiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	56
8. Liite 1 Suomi toisena kielenä (S2) varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen.....	57
9. Liite 2 Ruokolahden varhaiskasvatuksen liikuntasuunnitelma.....	95
10. Liite 3 Kiusaamisen ehkäisy -suunnitelma.....	108
11. Liite 4 esi- ja perusopetuksen yhteistyön vuosikello.....	109
12. Liite 5 esi- ja alkuopetuksen yhteistyön lukuvuosisuunnitelma	112

Liitteet

- liite 1 S2-suunnitelma
- liite 2 liikuntasuunnitelma
- liite 3 kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma
- liite 4 esi- ja perusopetuksen yhteistyön vuosikello
- liite 5 esi- ja alkuopetuksen yhteistyön lukuvuosisuunnitelma

Johdanto

Ruokolahti on kunta Suomen kaakkoisrajalla, Etelä-Karjalan maakunnassa Saimaan rannalla. Asukkaita Ruokolahdella on n. 5000. Vesistöjen runsaus on ominaista ruokolahtelaiselle maisemalle. Monimuotoinen ja rikas luonnonympäristö tarjoavat ruokolahtelaisille lapsille tilaisuuksia oppimiseen, tutkimiseen ja kokemuksiin omassa lähiympäristössä. Luonnon merkitys ihmisen elämään painottuu arjen toiminnassa. Kirkonmäen rakennukset ja muistomerkit ovat osa lähiympäristöä ja muistuttavat ainutlaatuisuudellaan Ruokolahden kulttuuriperinnöstä ja historiasta.

Esiopetus on osa varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Esiopetus on suunnitelmallista ja pitkäjänteistä kasvatusta ja opetusta. Esiopetuksen tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen sekä oppimistaitojen tukeminen ennen kouluikää. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu kunnan järjestämään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan (Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.).

Ruokolahden kunnassa esiopetus kuuluu hyvinvointipalvelujen toimialaan. Ruokolahden esiopetuksen oppimisympäristöinä toimivat päiväkodin ja Ruokolahden koulun tilat sekä lähialueen rakennettu- ja luonnonvarainen ympäristö. Opetusta järjestetään suomen kielellä vähintään 700 tuntia toimintavuoden aikana, päivittäisen esiopetusajan ollessa pääsääntöisesti 4 tuntia. Esiopetusikäisillä on oikeus myös varhaiskasvatuspalveluihin. Esiopetuksessa noudatetaan pääpiirteissään koulujen vuosittaisia toiminta- ja loma-aikoja.

Koulukuljetuksista päätetään perusopetuslain ja kunnan hyvinvointipalvelujen lautakunnan tekemien periaatepäätösten mukaisesti. Esiopetuksen oppilaiden koulukuljetukset järjestetään yhdistellen perusopetuksen kuljetuksiin.

Ruokolahden esiopetussuunnitelma on laadittu pohjautuen valtakunnallisiin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin, joka on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ovat ohjanneet erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus¹. Esiopetussuunnitelma toimii esiopetuksen henkilöstön työvälineenä arjen opetus- ja kasvatustyössä.

---

¹ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

1. Opetussuunnitelman perusteet ja Ruokolahden esiopetussuunnitelma

1.1 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä². Opetussuunnitelmaa tarkentava vuosittainen suunnitelma laaditaan yksikkökohtaisesti.

Opetussuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat:

- Ruokolahden kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2019
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016
- Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma

Ruokolahdella noudatetaan Ruokolahden kunnan esiopetussuunnitelmaa. Sen laadintaan ja päivitykseen on osallistunut esiopetus- ja varhaiskasvatushenkilöstön lisäksi perusopetuksen henkilöstöä. Huoltajille paikallista esiopetussuunnitelmaa avataan esiopetuksen tutustumispäivässä, vanhempainilloissa sekä yksittäisten lasten oppimissuunnitelmakeskusteluissa. Kunnan esiopetuksen suunnitelma toimii pohjana lasten esiopetuksen oppimissuunnitelmia laadittaessa. Lapsen esiopetuksen suunnitelmat kirjataan Wilma-järjestelmään, joka mahdollistaa lapsen sekä perheen näkemysten kirjaamisen ja kehkeytyvän arvioinnin. Esiopetussuunnitelmat ovat jatkumoa Daisy-järjestelmään kirjatuille varhaiskasvatussuunnitelmille. Paikallinen esiopetussuunnitelma löytyy sähköisenä Ruokolahden kunnan verkkosivuilta.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat⁴ laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Esiopetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kanalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä

---

² Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

³ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

⁴ Perusopetuslaki 16 a ja 17 a (642/2010)

tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia⁵. Lapsille tarjotaan jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen ja maksuton ateria.⁶

2.1 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Esiopetuksessa korostuvat oppimaan oppimisen taidot ja siinä luodaan pohjaa elinikäiselle oppimiselle. Varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä.

Esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustele kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja laatii lapsen ja huoltajan kanssa kullekin lapselle oppimissuunnitelman, jota arvioidaan jatkuvasti sekä päivitetään aina tarvittaessa.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁷.

5

⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

⁷ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

Opetuksen järjestäjä tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.2 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Esiopetuksessa toimitaan lapsilähtöisesti ja tavoitteellisesti huomioiden laaja-alaisesti ja monipuolisesti lapsen kasvu ja kehitys sekä yksilölliset oppimisvalmiudet.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän yhtenäistä oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään esiopetukseen, johon kuuluvat kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää erilaisia arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunnetaitojaan ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Vanhempien osallisuus lapsensa oppimispolkuun, esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäytäntöihin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁸. Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton.

2.3 Oppimiskäsitys

Ruokolahden esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, aikuisten, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen nähdään kokonaisvaltaisena tapahtumana, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista ja vahvistavat lapsen motivaatiota.

---

⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

Oppiminen perustuu lapsen aikaisempiin kokemuksiin ja aiemmin opittuihin asioihin. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Jokainen lapsi oppii omaan tahtiinsa, omien edellytystensä mukaisesti. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Lapsi on aktiivinen osallistuja. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

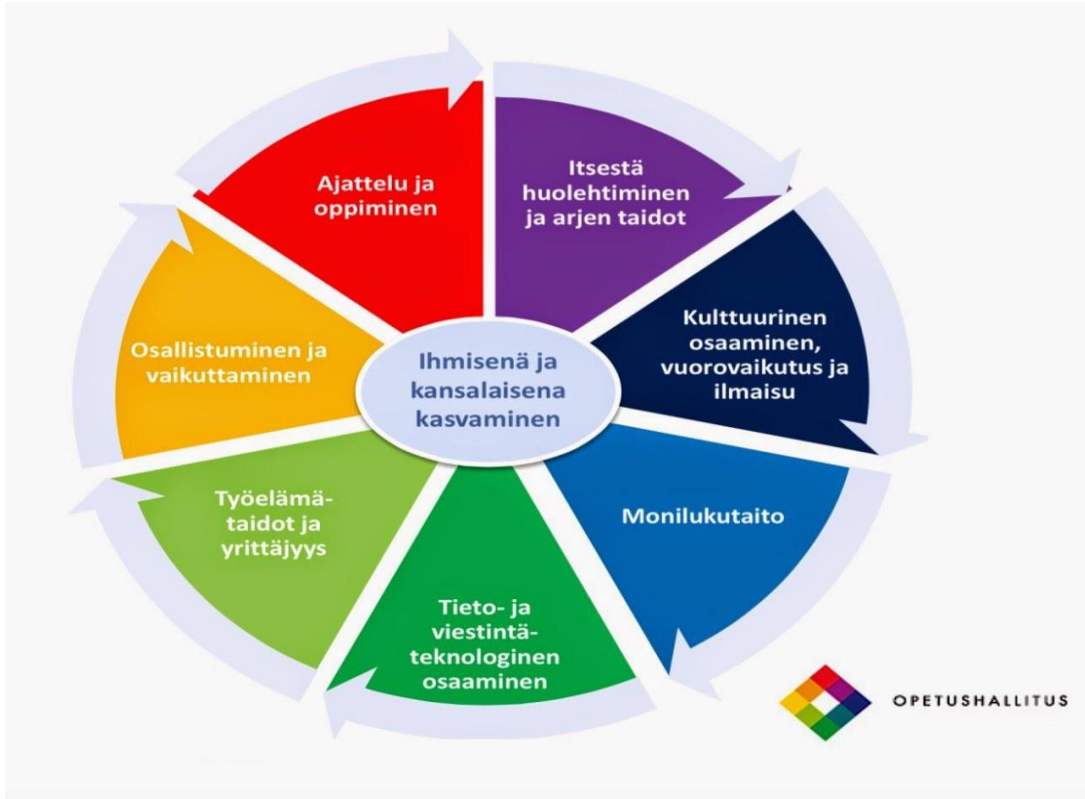
Myös lasten välinen vuorovaikutus on tärkeää oppimisprosessissa. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Oppimista tapahtuu koko ajan. Esiopetuksessa korostuu lapsen osallisuus, tutkiva oppiminen leikin avulla ja positiivisen minäkuvan vahvistuminen kokemusten kautta, oppimisen ilo ja leikinomainen toiminta.

Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Aikuinen luo lapselle mahdollisuuksia oppimiseen myös lapsen ideoiden ja hänen mielenkiinnonkohteidensa pohjalta. Aikuinen kannustaa ja ohjaa lasta ajattelemaan, kyseenalaistamaan ja tekemään valintoja itsenäisesti sekä etsimään erilaisia ratkaisuja ongelmiin. Lapselle kehittyy vähitellen elinikäiselle oppimiselle tärkeät oppimaan oppimisen taidot.

2.4 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidon aloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työnteko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonrajat ylittävää osaamista.

Kuvio 1. Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin, kuvataiteen ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille

elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. **Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä** kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Ruokolahden esiopetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisuaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaistamaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyden ja turvallisuuden sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksessa vahvistetaan lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjataan heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Kuvio 2. Monilukutaidon osa-alueita

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin. Se on kykyä hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa oppimisympäristöissä ja tilanteissa. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvallukutaidon ja medialukutaidon. Tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia.

Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Tavoitteena on ajattelun taitojen kehittyminen. Esiopetus tukee lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Esiopetus tarjoaa innostavaa mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Tieto- ja viestintäteknologian osaaminen (tv) on tärkeä kansalaistaito. Ruokolahdella tutustutaan lasten kanssa mediaan ja teknologiaan; kirjoihin, lehtiin, elokuvaan, tietokoneisiin, älylaitteisiin (palvelut ja pelit) ja digivälineisiin osana esiopetuksen arkea ja dokumentointia. Vertaisryhmässä ja aikuisten kanssa pohditaan ja keskustellaan median herättämistä ajatuksista. Mietitään eri tavoin tietoa ja tiedon totuudenmukaisuutta. Tutustutaan tieto- ja viestintäteknologiaan arkielämässä (pelillisuus ja leikkiminen) sekä opetellaan käyttämään

uusia älylaitteita, harjoitellaan digivälineiden käyttämistä (kuvataan, äänitetään ja dokumentoidaan) sekä vertaisryhmässä että yhdessä koulun kanssa. Lasten monilukutaito kehittyy ja he oppivat käyttämään erilaisia digitaitoja. Niitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa (verkostoituminen) ja myöhemmässä opiskelussa ja ne ovat pohja myös työelämää varten.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa¹⁰. Esiopetuksessa tuetaan lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset osallistuvat erilaisten työtapojen valintaan ja ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun. Esiopetusta ohjaavat yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden periaatteet. Yhteisön kaikki jäsenet tulevat kohdatuksi ja kohdelluksi yhdenvertaisina sekä huomioidaan kunkin yksilölliset tarpeet. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen identiteetin ja itsetunnon kasvua ja kehitystä.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä ja pedagogisissa käytännöissä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämässä otetaan huomioon, että osa toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle. Tämän vuoksi esiopetuksen henkilöstö keskustelee tietoisesti toimintatavoistaan ja vuorovaikutuksestaan arvioiden ja tätä kautta kehittämällä sitä.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaa myönteisen vuorovaikutuksen edistäminen tietoisesti henkilöstön kesken, lasten ja aikuisten välillä sekä lasten keskinäisissä suhteissa. Kehittämistyössä hyödynnetään sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä kuullaan ja otetaan huomioon päivittäisissä arjen tapaamisissa ja muiden yhteistyömuotojen kautta (mm. vanhempainillat, Wilma- ja Daisyviestintä).

---

¹⁰ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

Yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa tehdään lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Esiopetuksen tärkeänä tehtävänä on taata tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloitukseen. Johdonmukainen jatkumo esiopetuksen ja perusopetuksen välillä huomioidaan.

Lapsille suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. Kunkin lapsen yksilölliset tavoitteet, vahvuudet sekä kehittymisen haasteet ja tarpeet kirjataan lapsen esiopetuksen suunnitelmaan yhteistyössä vanhempien ja esiopetushenkilöstön kanssa. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset niitä kunnioittaen. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Toiminta on lapsilähtöistä ja siinä korostuu oppimisen ilo. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden myönteisiä puolia. Lasta ohjataan tutustumaan ja perehtymään uusiin kiinnostuksen kohteisiin ja siten laajentamaan hänen kokemusmaailmaansa. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä.

Myönteinen pedagogiikka, palaute, kannustaminen, hyväksyvä ja turvallinen ilmapiiri rohkaisevat lasta kohtaamaan uudet oppimishaasteet. Oppimisen iloa ja innostusta vaalitaan ja arvostetaan erilaisia, yksilöllisiä ja luovia tapoja oppia. Lasta kannustetaan tutkimiseen, kokeilemiseen, kysymiseen, päätelmien tekoon, monipuoliseen tiedonhankintaan ja ongelmien ratkaisuun. Lasta kuunnellaan ja arvostetaan lapsen tapaa ajatella asioita ja tehdä johtopäätöksiä.

Esiopetuksessa lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille annetaan mahdollisuus. Esiopetuksessa kunnioitetaan ja mahdollistetaan lapsen halua leikkiä. Lapsia rohkaistaan lapsilähtöisesti ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella myös tavoitteellisesti uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti, leikin avulla opitaan.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Esiopetuksessa kuunnellaan lasta ja lapset saavat ilmaista näkemyksiään sekä mielipiteitään ja heidän ideoitaan ja aloitteitaan huomioidaan toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta, mahdollisuuksista vaikuttaa päätöksiin sekä mahdollisuuksia erilaisiin työtehtäviin. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia kehkeytyvästä tavoitteellisesta toimijuudesta osana vertaisryhmää.

Lapselle tarjotaan mahdollisuuksia valintoihin, omiin asioihinsa vaikuttamiseen, mielipiteidensä esille tuomiseen ja yhteisten sääntöjen luomiseen. Samalla opetellaan myös sitoutumista ja vastuun kantamista. Lapsen toimiessa vastuuntuntoisena ryhmänsä jäsenenä hän oppii samalla myös hyväksymään erilaisuutta sekä ymmärtämään tasavertaisuutta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Esiopetuksessa tuetaan avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa.

Lapset sisäistävät yhteiskuntamme hyviä tapoja ja harjoittelevat niitä arjen erilaisissa tilanteissa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Ristiriitatilanteissa aikuinen on lasten tukena mallintaen omalla esimerkillään tilanteissa toimimista ja niiden ratkaisemista. Lapset saavat tilaisuuden harjoitella ristiriitojen ratkaisua ja yhteisellämän pelisääntöjä myös itsenäisesti omassa vertaisryhmässään.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lapsi kiinnostuu ja saa perustietoja omaan terveyteensä ja turvallisuuteensa liittyvistä ja niihin vaikuttavista asioista kuten hygieniasta ravinnosta, levosta, liikunnasta ja ulkoilusta. Esiopetuksessa ulkoillaan päivittäin, huolehditaan säännöllisestä päivärytmistä ja tarjotaan lapsille aktiivisuuden vastapainoksi myös lepohetkiä. Lasta ohjataan omatoimisuuteen päivittäisissä toiminnoissa kuten pukemisessa, syömisessä ja henkilökohtaisessa hygieniassa. Lapsia ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja.

Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan oppimiseen liittyvää fyysisen ympäristön, psyykkisten tekijöiden ja sosiaalisten suhteiden kokonaisuutta, jossa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöt avautuvat ympäriväen maailmaan sekä fyysisesti että virtuaalisesti sisältäen sekä paikallisesti että maailmanlaajuisesti.

Esiopetuksessa oppimisympäristö luodaan yhdessä aikuisten ja lasten kanssa turvallisiksi, viihtyisiksi ja oppimiseen innostavaksi. Aikuiset luovat myös omalla esimerkillään ilmapiiriä iloiseksi, avoimeksi, rohkaisevaksi, toista arvostavaksi ja kiireettömäksi. Hyvässä oppimisympäristössä vuorovaikutus kaikkien osapuolten välillä on luontevaa. Yhdessä tehdyt sopimukset ja säännöt luovat turvallisuutta ja opettavat lasta vastuullisuuteen. Lapsille tarjotaan tilat, joissa he pystyvät yhteisiin leikkeihin ja yhdessä toimimiseen sekä hiljentymiseen ja rauhoittumiseen niin halutessaan.

Ruokolahden esiopetus toimii yhteisopettajuuden periaatteella sekä Ruokolahden koulun että päiväkodin tiloissa. Esiopetuksen toimintatapoina ovat pajatyöskentely sekä pienryhmätoiminta. Oppimisympäristöt laajenevat varsinaisten ryhmä- ja luokkatilojen lisäksi monipuolisesti pienryhmä- ja muihin käytettävissä oleviin tiloihin; liikuntahalli sekä päiväkodin sali, monitoimitila, ateljee, pikkukeittiö, leikki-tilat käytävillä, koulun ja päiväkodin välinen yhdyskäytävä. Myös ulkoilussa hyödynnetään ympäristön useita eri piha-alueita sekä luonnonympäristöä ja viereistä urheilukenttää.

Ruokolahdella esiopetus on toiminnallista oppimista. Esiopetusta toteutetaan erilaisilla oppijoilla on mahdollisuus omaksua uutta tietoa vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa liikkuen, leikkien, tutkien ja taiteillen. Esiopetuksen toteuttamista ohjaavat lasten mielenkiinnon ja ihmetyksen kohteet, lasten taitot asot ja esiopetussuunnitelman tavoitteet.

Esiopetuksen projektityöskentelyssä rakennetaan erilaisten teemojen ympärille laajempia ja pidempikestoisia kokonaisuuksia. Tällöin voidaan yhdistää ilmiöpohjaisesti erilaisia tiedollisia ja taidollisia sisältöjä ja työskentelytapoja. Projekteissa olennaista on se, että ne rakentuvat lasten mielenkiinnon kohteiden ympärille ja niissä korostuvat sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot sekä luovat ja toiminnalliset oppimismenetelmät.

Välineet ja materiaalit pidetään lasten ulottuvilla ja saatavilla. Näin innostetaan lapsia omatoimisuuteen ja aktiiviseen oppimiseen. Henkilökunta huolehtii siitä, että välineet ja materiaalit ovat ikätasolle sopivia ja lasten oppimista edistäviä. Lapsella tulee olla mahdollisuus aktiivisuuteen ja aloitteellisuuteen. Lasten ideoita ja tuotoksia käytetään oppimisympäristön rakentamisessa; näin lapsen itsetunto vahvistuu, lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja kokee osallisuutta vertaisryhmässä. Lapset oppivat myös toistensa huomioimista, kunnioittamista, vuoron odottamista ja vastuun jakamista. Yhdessä pidetään huolta myös oppimisympäristön siisteydestä.

Oppimisympäristöön kuuluvat sisä- ja ulkotilat, monimuotoinen ympäröivä luonto vesistöineen ja rakennettu ympäristö. Myös läheisiä palveluja ja yhteisöjä käytetään mahdollisuuksien mukaan; kaupat, kirjasto, yhteistyö seurakunnan kanssa, liikunta- ja kulttuuripalvelut. Hyvässä oppimisympäristössä käytetään erilaisia toimintatapoja, oppimistehtäviä pystytään toteuttamaan monipuolisesti ja lapsi voi hyödyntää siellä kaikkia aistejaan oppimisessaan. Oppimisympäristön tulee olla myös kielellisesti ja kuvallisesti virikkeellinen. Nykypäivän teknologiaa hyödynnetään tarkoituksenmukaisesti toiminnassa.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista, tasa-arvoista ja luottamuksellista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaasti opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia. Säännöllistä yhteistyötä esi- ja alkuopetuksen kesken kehitetään.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajan lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa (mm. kuraattori, kouluterveydenhoitaja, psykologi) lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla¹¹.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Esiopetuksen opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea.

Yhteistyö kodin kanssa luo pohjan kasvatuskumppanuudelle, jonka tavoitteena on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia.

Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Kotien kanssa tehtävää yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisöllisesti että yksilötasolla. Keskustelulle varataan riittävästi aikaa.

Esiopetusvuoden aikana järjestetään vähintään yksi vanhempainilta tai perheiden yhteinen tapahtuma. Huoltajat kutsutaan keskusteluun syksyllä, jossa he saavat kertoa lapsestaan. Tällöin laaditaan myös yhdessä lapsen yksilöllinen esiopetussuunnitelma. Keväällä keskustellaan lapsen kouluun siirtymisestä. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö edellyttää henkilöstön aloitteellisuutta sekä huoltajien aktiivista kiinnostusta oman lapsensa oppimista kohtaan. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään edistämään ja monipuolistamaan tiedon kulkua ja yhteydenpitoa kotien kanssa. Wilma ja Daisy ovat keskeisiä viestintävälineitä. Wilman kautta kerromme säännöllisesti esiopetusryhmän kuulumisia sekä tärkeitä ajankohtaisia ja tiedotettavia asioita. Huoltajien odotetaan seuraavan näitä kanavia säännöllisesti.

Onnistunut siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään.

Kunnassamme pidetään keväisin siirtopalaverit. Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirryttäessä siirtopalaveriin osallistuu lapsen nykyisen varhaiskasvatusryhmän sekä tulevan esiopetusryhmän henkilöstöä. Esiopetuksesta kouluun siirryttäessä siirtopalaveriin osallistuu esiopetuksen ja koulun edustajia tarpeen mukaan. Tavoitteena on, että keskeinen tieto välittyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai kouluasteelta toiseen. Huoltaja voi olla siirtopalavereissa halutessaan mukana.

Kunnassamme järjestetään toukokuussa tutustumispäivä esioppilaille ja koulunsa aloittaville. Tällöin lapset ja huoltajat pääsevät tutustumaan henkilökuntaan sekä tiloihin saaden samalla perustietoa esiopetuksen käytännöistä. Lapsen henkilökohtainen esiopetussuunnitelma siirretään tulevalle opettajalle.

---

¹¹ Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa Ruokolahdella. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde- vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polullaan. Tämän vuoksi on tärkeää, että lapsia ohjataan kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Arjen osallisuuden tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia oppimispelejä ja -leikkejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselymään, ihmettelemään, tutkimaan, päättämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Liikkuminen on oppimisen väline sekä luonteva tapa tutkia ja tutustua ympäristöönsä, omaan kehoonsa ja taitoihinsa. Lapsille annetaan tilaa ja mahdollisuuksia harjoitella erilaisia motorisia taitoja esim. luonnossa liikkumalla.

Lasten taiteelliselle ilmaisulle ja kokemiselle annetaan mahdollisuus esim. maalaten, piirtäen, askarrellen, muovailten, teatteriesityksillä (lasten ja aikuisten esitykset).

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.1.1 Leikillisen oppimisen pedagogiikka

Leikki on olennainen osa esiopetusta Ruokolahdella. Leikillisen oppimisen pedagogiikka sisältää sekä lasten omaehtoisen leikin ja toiminnan että opettajajohtoisen toiminnan kaikilla oppimisen osa-alueilla.

Leikillinen oppiminen	Implikaatioita
Leikillisyyys	Vapaat leikit, ohjatut leikit Yhdistetään pelejä ja pelillisyyttä toimintaan
Luovuus	Median luova käyttö, muotojen antaminen asioille Vastakohtaisuuksien etsiminen, ajatusleikit, metaforat
Narrativisuus	Tarinoiden kuuleminen ja tuottaminen, Pedagogisten kokonaisuuksien rakentaminen
Yhteisöllisyys	Yhteisöllinen tiedon luominen Ryhmässä oppiminen
Kehollisuus	Liikkuminen, koko kehon käyttö, liikunnalliset leikit
Mediarikkaus	Erialaisten pelien ja mediavälineiden hyödyntäminen, mediataitojen kehittäminen
Oppimisen ilo	Osallistumisen kautta saavutetun oppimisen ilon tukeminen

(ks. Kangas, 2010)

Marjaana Kangas 11.2.2014

48

Kuvio 3. Leikillisen oppimisen pedagogiikka (Marjaana Kangas 11.2.2014)

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: Arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointiin osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Arvioinnin painopiste esiopetuksessa on lapsen vahvuuksissa ja tapahtuu aina suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Lähtökohtana on lapsen yksilöllinen kasvu ja kehitys ja sen tukeminen. Lapset osallistuvat aktiivisesti oman oppimisensa arviointiin ja arvioivat vertaisryhmänä toisiaan. Arviointi on luonnollinen osa toimintaa ja tapahtuu vuorovaikutuksessa lapsen ja hänen vanhempiansa sekä opettajan kanssa. Arviointia tapahtuu sekä yksittäisten arviointikeskustelujen että jokapäiväisen palautteen välityksellä.

Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on tieto lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittämisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Lapsen henkilökohtaisia tavoitteita suunnitellaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna käytetään lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea muokataan siten, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tavoitteena on kehittää lapsen myönteistä käsitystä itsestään oppijana.

Lapselle annetaan päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta heidän vahvuuksistaan sekä kehittämisaalueistaan. Huoltajille annetaan palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan¹².

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin¹³. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

Tarpeelliset tiedot lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä siirretään koululle ns. siirtopalavereissa huoltajien luvalla. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä hyödynnetään esiopetuksen aikana koottuja lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja.

Esiopetukseen osallistuvien oppimisvalmiudet arvioidaan keväisin suorittamalla kouluvalmiuden ryhmähavainnointi. Esiopetuksen päätteeksi annetaan osallistumistodistus.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 4).

Oppimiskokonaisuudet tukevat lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjoavat monipuolisen perustan heidän osaamisensa edistymiselle. Lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. Jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

---

¹² Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

¹³ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat Eheytetty opetus

Kuvio 4. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat tavoitteellisesti, lasten saadessa valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja ympäröivää maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla ja kokeilemalla (projektimainen ilmiöpohjainen toiminta). Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesääätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksessa tuetaan lasten ilmaisua musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun perustaitoja harjoittelemalla. Ilmaisun eri muotoja yhdistellään luovasti ja lapsilähtöisesti. Kulttuurin, kulttuuriperinnön ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja monipuolisesti vertaisryhmässä toimien. Opetus suunnitellaan tavoitteellisesti ja lapsilähtöisesti niin, että lapset saavat eri aistein elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset sekä monipuolinen kehollinen kokeminen. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan

yhdessä ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä (digivälineet). Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa. Ruokolahden kaunis lähiympäristö ja luonto järvimaisemineen sekä Ruokolahden kirkonmäki ja lähiyhteisön menneisyys sekä historia ovat myös ainutlaatuinen mahdollisuus.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista kokonaisvaltaista kehollista liikettä ja kokemusta ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, laululeikin ja draaman sekä soiton ja oman musiikin tuottamisen avulla. Lasten kanssa opetellaan lauluja ja rytmejä sekä tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen ja rytmin tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä. Musiikki rentouttaa ja luo vaihtelua arkeen.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti kädentöiden ja askartelujen tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia töitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikkestoisia yhteisiä projekteja. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä (Etelä-Karjala, Ruokolahti).

Esiopetuksessa tuetaan lasten oman kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla luovan ongelmanratkaisun avulla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien lapsilähtöisesti. Lapsia rohkaistaan etsimään omaa kädenjälkeä ja kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi piirtämällä, maalaamalla, muotoilemalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Tutkitaan yhdessä ympäröivää luontoa ja ympäristön visuaalista kulttuuriperintöä ja miljöötä. Tutustutaan yhdessä paikalliseen käsityöperinteeseen (museo). Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin, luodaan yhdessä kokonaisvaltaista ja eri aistein koettavaa suhdetta kuvataiteeseen.

Lapsia rohkaistaan sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita

työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Harjoitellaan kuuntelemista ja puhumista, keskustelua ja vuorovaikutuksen taitoja Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista luovasta ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Dokumentoinnissa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa lasten omien taitojen mukaan. Ilmaismuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamaa, sanataidetta ja tanssia. Ruokolahdella lapset vierailevat usein läheisessä kirjastossa tutustuen lasten kirjallisuuteen, näyttelyihin ja tapahtumiin, lapset osallistuvat ympäristön kulttuuritarjontaan.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline, jonka merkitys muuttuu vähitellen itseilmaisuksi. Kieli, kielellinen identiteetti ja itsetunto ovat yhteydessä toisiinsa, se on väline kommunikaatioon, käsitysten luomiseen sekä tunteiden ja ajatusten työstämiseen. Kieli tarjoaa lapselle sanoja ja symboleja, välineitä, joilla opitaan tulkitsemaan elämää ja maailmaa, jossa eletään. Kielen avulla lapsella on mahdollisuus tulla ymmärretyksi ja nähdyksi omana ainutlaatuisena persoonanaan. Esiopetusikässä lapset jäsentävät arkaan ja rakentavat maailmankuvaansa kielen avulla. Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisten taitojen kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan vahvistetaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologiasta laaja-alaista osaamista. Lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuutta kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä tuetaan kielellä leikkien, loruilla sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan siten, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Pohjana kirjoitetun kielen oppimiselle on lukemiskokemusten monipuolisuus. Kirjojen, draaman ja musiikin pedagoginen, suunnitelmallinen sekä tavoitteellinen käyttö opetuksessa tukee lasten kielenkehitystä, kielellistä tietoisuutta sekä rikastaa kielellistä ilmaisua ja kommunikaatiota. Monipuoliset lukukokemukset ja elämykset edistävät lapsen lukuharrastuksen kehittymistä. Uudet teknologiat muuttavat arkea ja myös lukutottumuksia. Käsitys lukutaidosta on laajentunut monilukutaidoksi. Kuullun ja luetun tulkinta sekä luettuun eläytyminen sekä kuvan ja sanan yhteys sisältyvät monilukutaidon ajatukseen. Kotien kirjallisuuskasvatusta tuetaan monipuolisesti välittämällä tietoa lukuharrastuksen merkityksestä lapsen kielelliselle kehitykselle sekä lukemaan oppimiselle ja tehdään säännöllistä yhteistyötä kirjaston kanssa.

Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidin-kieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikkiliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta, draamaa sekä musiikkia. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan monipuolisin ja erilaisin luovin tavoin kuulemastaan, kokemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla eri kieliä yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kieli-tietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Lasten kiinnostusta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan vahvistetaan monipuolisin menetelmin. Lasta ohjataan havainnoimaan kirjoitettua kieltä ympäristöstään, ja etsitään sekä tunnistetaan siitä samalla tuttuja kirjaimia, sanoja, logoja. Kielellä leikitellään tutustuen mm. alkuäänteisiin, riimeihin ja tavuihin. Lapsi on aktiivinen osallistuja ja hänen valintojaan kunnioitetaan ja niitä laajennetaan lukutaidon herkkyysvaiheet huomioiden. Lasten omia kertomuksia kirjataan ylös, muunnetaan puhuttua kieltä kirjoitettuun muotoon.

Lapsen osallisuus näyttäytyy kielellisessä oppimisessa ja opetuksessa mm. saduttamisena ja leikkikirjoittamisena. Lastenkirjallisuutta ja -kulttuuria sekä mediaa hyödynnetään opetuksessa. Lasten yksilöllinen kiinnostus sekä erityistarpeet huomioidaan.

Kielellisten taitojen harjaannuttamisessa hyödynnetään monipuolisesti lapselle ominaista tapaa oppia toiminnallisuuden ja leikin kautta. Kirjaimiin tutustutaan muovailen, luonnonmateriaaleista rakentaen, liikkuen, leikkien sekä laulaen. Kielellisessä tietoisuudessa yhtenä tutustumisen kohteena on myös paikallinen murre ominaispiirteinen. Suomi toisena kielenä (S2)-suunnitelmaa hyödynnetään äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvien lasten opetuksessa (liite 1).

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan.

Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin tukevat lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajattelua ja oppimista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä *huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen*.

Esiopetuksessa vahvistetaan lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja tunnetaitojen kehittymistä. Ylläpidetään lasten ja perheiden osallisuutta, sekä toistemme ymmärtämistä, kunnioitusta ja arvostavaa kohtelua.

Tutustutaan lasten omien lähiympäristöjen erityispiirteisiin ja tarkastellaan Ruokolahden kunnan omaleimaisuutta vesistöjen ja metsien keskellä. Herätellään lapset huomioimaan ihmisen toiminnan vaikutukset kestävä kehityksen näkökulmasta. Ruokolahden kaunis, monipuolinen ja rikas luonto tarjoaa mahdollisuudet retkeilyyn sekä luonnon antimien hyötykäytön opetteluun.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen historiallisesta näkökul-

masta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Esiopetuksen sisällöissä edetään yksilöstä yhteisöön. Kuka minä olen, minkälainen on perheeni, kotini ja juureni. Jotta lapselle syntyisi käsitys omasta ja perheen taustasta, hänelle korostetaan perheen merkitystä ja sitä kautta sukupolvien jatkumoa. Lapsille kerrotaan, mitä on ennen ollut, mitä on tehty ja verratetaan entisaikaa nykyisyyteen. Ruokolahdella lähiympäristöstä löytyy paljon mielenkiintoisia, arvokkaita lähihistoriaan liittyviä tutustumisen kohteita, joita hyödynnetään opetuksessa.

Lasten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Media tarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetuksen toiminnassa tutustutaan Ruokolahden kunnan, lähialueen yritysten ja järjestöjen toimintaan lapsista heräävien mielenkiinnon kohteiden sekä ajankohtaisten asioiden mukaan. Laaditaan ja kehitetään lasten kanssa yhdessä toimintaa sekä sääntöjä lapsiryhmään. Tutustutaan mediaan ja tuotetaan sitä lasten ideoinnin ja mielenkiinnon mukaan. Huomioidaan lasten oikeuksien päivä sekä lasten oikeudet ja yhdenvertaisuus.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä eettistä kasvatusta. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Eettisen ajattelun kehittyminen pohjautuu lapsen itsetunnon sekä arvoperustan kehittymiseen ja laajentuu lasten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön.

Eettisen kasvatuksen avulla vahvistetaan lasten myönteistä minäkuvausta ja itsetuntoa. Ohjataan lapsia tunnistamaan omia tunteitaan sekä toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti.

Tunnetaidoilla tarkoitetaan kykyä tunnistaa tunteita itsessä ja toisissa sekä ymmärtää ja huomata niiden aiheuttamat vaikutukset. Tunnetaitokasvatus on osa arjen vuorovaikutusta ja yhdessä toimimista ja niitä harjoitellaan normaaleissa arjen kohtaamisissa ja toiminnoissa. Aikuisen tehtävä nä on toimia esimerkkinä ja tukena vuorovaikutustilanteissa ja sanoittaa tunteita ja syy-seurauksia lapselle. Tunnetaitoja voidaan myös harjoitella toiminnallisesti pienryhmässä erilaisten menetelmien avulla.

Esiopetuksessa tunnetaitojen oppiminen on jatkuva prosessi, sen lähtökohtana on empatian sekä myötätunnon kokemus. Eettisen kasvatuksen asioita käsitellään arjen keskusteluissa, satujen, kertomusten ja esitysten avulla. Henkilöstö toimii positiiviseen pedagogiikkaan pohjautuen mallina ja tunnetaitojen ohjaajana lasten vuorovaikutustilanteissa.

Esiopetuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämän kysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Ruokolahdella esiopetuksessa huomioidaan evankelisluterilaisen seurakunnan suurimmat kirkkopyhät ja osallistutaan seurakunnan järjestämiin tilaisuuksiin. Huoltajilta kysytään lupa lapsen osallistumisesta katsomuskasvatukseen.

Lapsen kanssa tutustutaan vuotuisiin juhliin ja siihen, miten ja miksi niitä vietetään. Samalla tutustutaan oman uskonnon keskeisiin sisältöihin.

Lapselle tarjotaan mahdollisuus hiljaisuuteen ja ihmettelyyn, kyselemiseen ja pohdintaan. Lapsen kysymyksiin vastataan perheen ja toisten lasten perheiden vakaumusta kunnioittaen. Lapsiryhmässä olevien lasten erilaisiin uskontoihin ja katsomuksiin tutustutaan lasten ja lapsiryhmän kiinnostuksen mukaan. Lapsella on mahdollisuus keskustella kaikista elämään liittyvistä asioista.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Matemaattisten taitojen opettelussa sekä teknologia- ja ympäristökasvatusten toteuttamisessa opetus liitetään lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten **monilukutaitoa**. Esiopetuksessa tuetaan lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan sekä vahvistetaan lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustutaan arjen teknologiaan. Tutkivaan oppimiseen tutustutaan havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelämällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin

yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mitausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään matemaattisia taitojaan toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyttä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen ympäristökasvatus tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraussuhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä teknologisia ratkaisuja ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Matematiikkaa on kaikkialla ja havainnot ympäristöstä muodostavat matemaattisen ajattelun perustan. Tärkeää on herättää lapsen uteliaisuus sekä into ja halu oppia ja ymmärtää uutta. Esiopetuksen matematiikka sisältää loogista pohdiskelua, asioiden ihmettelyä ja asioiden välisten suhteiden ymmärtämistä. Sekä luonto että rakennettu ympäristö tarjoavat mahdollisuuksia matemaattisten ilmiöiden tarkastelulle.

Esiopetuksessa tuetaan lapsen myönteistä suhtautumista matematiikkaa kohtaan, tutustutaan matemaattiseen ajatteluun, käsitteisiin ja periaatteisiin arjen tilanteissa. Matematiikkaa toteutetaan paitsi itsenäisinä hetkinä myös osana muuta toimintaa. Sen harjoittelussa käytetään apuna erilaisia materiaaleja, pelejä ja leikkejä. Aikuisen mallintaminen kannustaa lasta omaan luovaan ajatteluun ja ongelmanratkaisuun.

Matemaattiset taidot kytkeytyvät myös monilukutaitoon. Arkkitehtuuri, rakenteluleikit ja erilaiset välineet tarjoavat mahdollisuuden käsitellä avaruudellista hahmottamista. Matematiikka on osana projekteja ja teema-työskentelyä.

Esiopetuksessa huomioidaan oppimisen tapahtuvan kaikkialla. Luonto ja rakennettu ympäristö tarjoavat hyvät mahdollisuudet monipuoliseen pedagogiseen toimintaan. Ruokolahdella rakennetun ympäristön lisäksi metsät, Saimaan ranta, luontokokemukset, aistillisuus ja elämyksellisyys ovat tärkeä osa oppimisympäristöä. Ympäristökasvatuksen keskeinen sisältö on arvostavan luontosuhteen rakentuminen sekä kierrätys ja energia. Erilaiset luonnonmateriaalit, eläimet, kasvit ja sääilmiöt ovat tutkimisen kohteena.

Ympäristökasvatukseen kuuluvia ilmiöitä ja asioita tarkastellessa on luontevaa harjoitella lasten kanssa arjen teknologian käyttämistä sekä sen hyödyntämistä osana luovuutta ja ongelmanratkaisua. Tietoa voi hankkia eri menetelmin, dokumentoinnissa käyttää erilaisia välineillä ja esittää tuloksia ja johtopäätöksiä luovasti. Lapsilla on oltava aikaa asioiden ihmettelyyn ja asioiden pohtimiseen

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetusta. Lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Eryteisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisuudesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
<p>Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaa kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.</p> <p>Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.</p>
<p>Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja ruokaan liittyvän osaamisen oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.</p> <p>Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan kohtuullisen kuluttamisen merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.</p>
<p>Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.</p>
<p>Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudesta turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa</p>

ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Ruokolahden esiopetuksessa monipuolinen liikkuminen mahdollistuu niin rakennetussa kuin luontoympäristössäkin. Liikuntahalli sijaitsee päiväkodin sekä koulun välittömässä läheisyydessä, ja esiopetukselle on varattu viikoittaiset salivuorot hallissa. Koulun ja päiväkodin pihapiiri on suunniteltu liikuntaan motivoivaksi, virikkeelliseksi ympäristöksi kiinteine leikkivälineineen. Lasten käytössä on myös monipuolisesti ulkoleikkiin ja liikuntaan soveltuvaa välineistöä. Urheilukenttä, hiihtoladut sekä luistelukenttä sijaitsevat myös lähialueella, samoin pururata ja sitä ympäröivät metsäalueet.

Uuden toimintakauden alussa lapset tutustuvat lähiympäristöön mm. kuvasuunnistuksen, retkeilyn ym. avulla. Heidän kanssaan luodaan yhteisiä pelisääntöjä pihaleikkeihin ja liikuntaan, opetellaan leikkivälineiden oikeaa ja turvallista käyttöä sekä hahmotetaan rajat liikkumiselle. Lapsia ohjataan aktiiviseen liikkumiseen ja huolehditaan ohjatun sekä vapaan toiminnan vuorottelusta ulkoilujen aikana. Esiopetuksessa sekä varhaiskasvatuksessa noudatetaan Ruokolahden varhaiskasvatuksen liikuntasuunnitelmaa (liite 3). Lasten omat mielenkiinnon kohteet sekä ideat muodostavat tärkeän osan toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta.

Ruokolahden esiopetus toimii koulun sekä päiväkodin tiloissa. Kouluympäristö arjen käytäntöineen tulee jo esiopetusvuoden aikana lapsille tutuksi. Esiopetuksen ruokailu järjestetään koulun monitoimitilassa, jolloin lapsi saa harjoitella jo esiopetusvuoden aikana ruuan ottamista itsepalvelulinjastolta. Hän oppii arvioimaan itsenäisesti ruokamääräänsä, huomioimaan mahdolliset erityisruokavalionsa, laajentaa makutottumuksiaan maistamalla erilaisia ruokia ja harjaantuu motorisesti kantamaan tarjottimen astioineen. Kouluruokalan äänimaailma ja käytänteet sekä ruokailun sujuvuus tulevat myös tutuiksi esiopetusvuoden aikana. Ruokapalvelun kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä mm. erilaisin teemaviikoin sekä kiinnitetään huomiota ruokahävikkiin jne.

Esiopetuskauden alkaessa esiopetushenkilöstö käy vuoropuhelua lapsen unen/ levon tarpeesta huoltajien kanssa. Esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla on mahdollisuus sekä nukkua tai levätä ja rauhoittua päivän aikana, huomioiden hänen yksilölliset tarpeensa sekä huoltajien näkemykset. Myös päivittäisen esiopetusajan sisällä huomioidaan tarpeen mukaan mahdollisuus rauhoittumiseen.

Lähiympäristöön suuntautuvilla retkillä kiinnitetään lasten huomiota liikenneturvallisuuteen sekä turvalliseen, vähitellen itsenäistyvään liikkumiseen. Esiopetuksen toiminnassa huomioidaan Ruokolahden liikenneturvallisuuksuustyöryhmän sisällöt mm. erilaisten teemojen kautta. Lasten sosiaalisten taitojen harjaantumisessa korostetaan jokaisen oikeutta fyysiseen koskemattomuuteen. Kiusaamisesta keskustellaan avoimesti, mahdollisiin kiusaamistilanteisiin puututaan matalalla kynnyksellä Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman mukaisesti (liite 2).

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa

pääosin tai kokonaan muulla kielellä.¹⁴ Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylypöpetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielen opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Ruokolahdella tehdään päätös erilaisten kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten esiopetuksesta tapauskohtaisesti.

Kaksikielinen esiopetus

Ruokolahdella tehdään päätös kaksikielisestä esiopetuksesta tapauskohtaisesti.

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielen opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne

---

¹⁴ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielillä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielillä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielillä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi

olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä ¹⁵Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki.

Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi

- säännöllinen yhteistyö huoltajan kanssa,
- oppimissuunnitelma ja tavoitteellinen toiminta,
- moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatushenkilöstön ja eri asiantuntijoiden välillä / terapiat
- lapsen tasapainoista kasvua tukeva päivärytmi
- kasvun ja oppimisen seuranta, oppimisvalmiuksien kartoittaminen sekä säännöllinen arviointi
- oppimisympäristön muokkaus yksilöllisten tai yhteisöllisten tarpeiden mukaan
- eriyttäminen / yksilöllinen ohjaus
- samanaikaisopetus
- pienryhmätoiminta
- avustajapalvelut
- apuvälineet
- esiopetuksen oppilashuollon tuki
- varhaiskasvatuksen monialaisen työryhmän tuki
- kouluvalmiuden ryhmähavainnointi esiopetukseen osallistuville lapsille keväisin
- osa-aikainen erityisopetus
- tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä
- apuvälineet

Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten

---

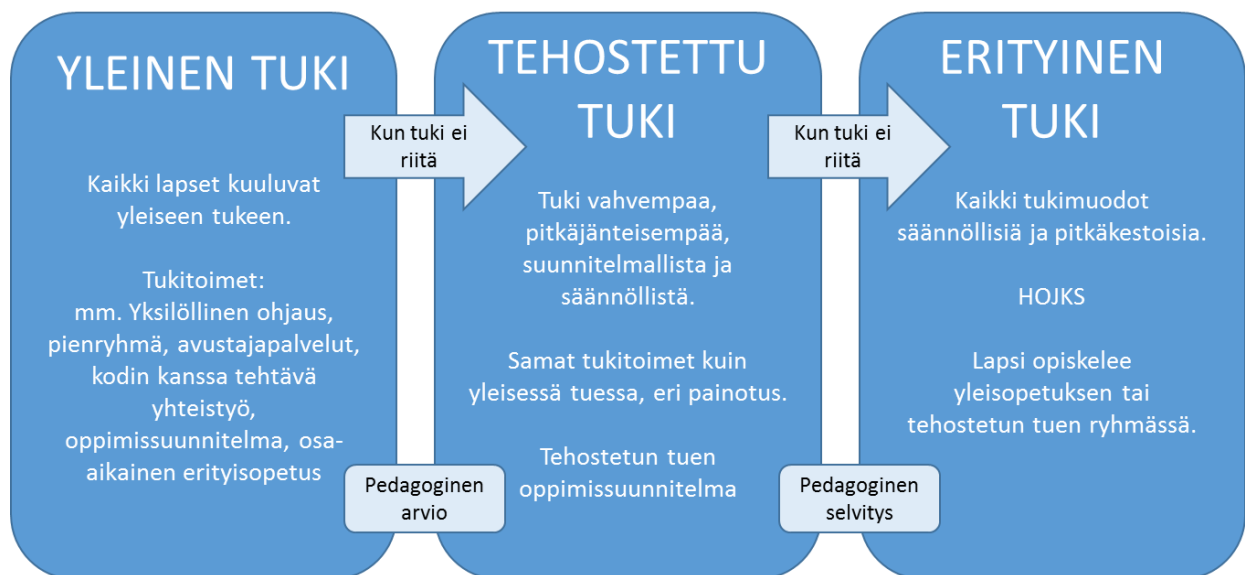
¹⁵ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Oppimisen joustava jatkumo turvataan lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, huoltajien sekä neuvolan yhteistyöllä. Tuen tarvetta arvioidessa tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Saadun tiedon pohjalta suunnitellaan lapselle mahdollisimman toimivia pedagogisia ratkaisuja. Tietoa lapsen saamasta tuesta ennen esiopetusta hyödynnetään.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, tehdään yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Kuvio 5. Oppimisen tuki esiopetuksessa

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus suunnitellaan ja järjestetään yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea¹⁶. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Kaikille huoltajille kerrotaan tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstö on yhteydessä huoltajiin, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tai lyhytkestoisia tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Yleinen tuki on kaikille kuuluvaa tukea. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatukseen ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Yleisen tuen keinoja esiopetuksessa

- erilaiset monipuoliset työtavat ja pedagogiset menetelmät
- oppimisympäristön muokkaaminen
- ryhmien joustava muodostaminen
- opettajien ja muun henkilöstön yhteistyö

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun henkilökohtaisen oppimissuunnitelman mukaisesti¹⁷. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen

---

¹⁷ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei yleensä voida todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu opettajan tai opettajien laatimaan pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet, kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdesä kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa arvon laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen monialaisessa yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät edellytykset opinnoissa edistymiseen. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta lapsen tilanteesta ja helpottaa työn suunnittelua sekä opettajien ja lapsen huoltajien keskinäistä yhteistyötä. Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen järjestäminen edellyttää

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan

- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys¹⁸. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii tietoa lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen edistymisestä. Lisäksi tehdään monialaisena oppilashuollon yhteistyönä arvio oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvon lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvon muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.¹⁹

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmisteluun tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös²⁰, jota ennen on kuultava lasta ja huoltajaa²¹. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti²². Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen²³. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea

---

¹⁸ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

¹⁹ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

²⁰ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642 /2010)

²¹ Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

²² Hallintolaki (434/2003)

²³ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

siihen muutosta valittamalla²⁴. Päätös on aina perusteltava²⁵. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn voida antaa muuten²⁶. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Mikäli erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa (perusopetuslaki). Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea.

Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, on erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana harvinaista

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityisen tuen päätöksen jälkeen lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.²⁷ HOJKS on kirjallinen, hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva pedagoginen asiakirja, joka sisältää suunnitelman lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon ja sen laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet
- Pedagogiset ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut

---

²⁴ Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

²⁵ Hallintolaki 45 § 1 mom. (434/2003)

²⁶ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

²⁷ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

Suunnitelma tarkistetaan aina tarvittaessa lapsen tarpeiden mukaiseksi, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa²⁸. Sitä muutetaan lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin²⁹. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.³⁰ Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden ja samalla kertaa tehtävän erityisen tuen päätöksen perusteluina tulee olla

²⁸ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

²⁹ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

³⁰ Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

psykologinen tai lääketieteellinen lausunto. Pedagogista selvitystä ei pidennetyssä oppivelvollisuudessa tarvitse laatia. Pidennetyssä oppivelvollisuudessa oleva lapsi kuuluu aina myös erityisen tuen piiriin. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin ottamisesta sekä erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös. Huoltajia kuullaan ennen päätöksen tekemistä.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.³¹ Päätös pidennetyistä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.³² Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamisessa on kolme tapaa:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin³³ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa³⁴. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin,

---

31

Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

³² Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

³³ Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

³⁴ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimis-edellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla³⁵. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista, lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Eriyisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Mikäli lapsen tarvitsema tuki edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi, hyödynnetään esim. oppimis- ja ohjauskeskusten tarjoamia palveluja, henkilöstölle suunnattua koulutusta sekä konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Eriyistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua

---

³⁵ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKS:ssa.

(5.7) Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestämisen käytännöt konkreettisesti ja monipuolisesti

Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen

- tuen järjestämiseen liittyvät paikalliset linjaukset
- ennaltaehkäisy ja varhaisen puuttumisen käytännöt
- nivelvaiheiden sekä tiedonsiirron käytännöt
- tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta, havainnointi, arviointi tuen aikana sekä seuranta
- yhteistyö, vastuut ja työnjako esiopetuksesta vastaavan hallinnon sisällä sekä muiden hallintokuntien kanssa
- yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet kasvun ja oppimisen tuen kysymyksissä
- kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät toimintavaltuudet eri hallintopäätöksissä

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuu ja työnjako toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuu ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä, seurannassa sekä arvioinnissa
- toimintamallit ja yhteistyö lapsen ja huoltajana huoltajan kanssa

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet
- huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely
- erityisen tuen päätöksen tekeminen
- erityisen tuen päätöksen tarkistaminen
- toimintatavat erityisen tuen päättyessä siirryttäessä tehostettuun tukeen
- HOJKSin laatimiseen, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytännöt

- yhteistyö ja vastuut eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat eri asiantuntijoiden käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja lapsen huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö, eri toimijoiden vastuut, työnjako sekä yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa

Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen sekä huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet sekä päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla

Ruokolahti

Yleinen tuki

Esiopetuksen henkilöstö muodostaa moniammatillisen kasvattajayhteisön. Yhteisiä päämääriä ja tavoitteita sekä asiakaslähtöistä toimintakulttuuria kehitetään säännöllisellä pedagogisella keskustelulla.

Lapsen yksilölliset tarpeet huomioidaan kaikessa esiopetuksen toiminnassa sekä oppimisympäristöissä.

Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyöllä luodaan esiopetuksesta kouluun siirtyminen lapselle mahdollisimman joustavaksi. Yhteistyössä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen vahvuudet. Opetuksen joustavalla ja avoimella yhteistyöllä luodaan uutta toimintakulttuuria ja rakennetaan lasten tarpeiden mukaisia toiminnallisia malleja nivelvaiheissa.

Ruokolahdella varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteistyö on säännöllistä.

Esiopetukseen siirtyvien lasten oppimisvalmiuksia ja tuen tarvetta havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti varhaiskasvatuksessa ja tiedonsiirrosta esiopetukseen siirryttäessä huolehditaan.

Varhaiskasvatuksessa aloitetut kasvun ja oppimisen tukitoimet jatkuvat esiopetuksessa ja ne kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Esiopetuksessa havainnoidaan ja arvioidaan lapsen oppimisvalmiuksien kehittymistä ja muokataan erilaisia tukimuotoja lapsen tarpeiden mukaan. Keväisin toteutettavalla kouluvalmiuden ryhmähavainnoinnilla saadaan arvokasta tietoa lapsen mahdollisesta tuen tarpeesta. Ryhmä havainnoinnin suorittavat varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä koulun erityisopettaja yhteistyössä.

Nivelvaiheessa esiopetuksesta perusopetukseen tehdään tiivistä yhteistyötä lapsen huoltajan, perusopetuksen sekä mahdollisten muiden toimijoiden kanssa monialaisesti.

Esi- ja perusopetuksen yhteistyössä noudatetaan yhteistyön vuosikellomallia. Yhteistyön vuosikelloon kirjataan esi- ja alkuopetuksen yhteistyön säännöllisyys, yhteistyömuodot sekä nivelvaiheen käytänteet (liite 4 ja 5).

Ruokolahdella lapsi tutustuu tulevaan kouluunsa luontevasti jo esiopetusvuoden aikana. Esiopetus toimii sekä perusopetuksen että varhaiskasvatuksen tiloissa.

Tehostettu tuki

Mikäli varhaiskasvatuksen opettajalla, tai muulla lapsen kanssa työskentelevällä henkilöllä herää huoli siitä, ettei lapsen ole mahdollista saavuttaa esiopetuksen tavoitteita ilman tehostettua tukea, varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee huoltajan kanssa lapsen siirtämisestä tehostettuun tukeen. Nivelvaiheessa hyödynnetään lapselle tehtyjen terveystarkastusten, tutkimusten ja muiden arviointien tuloksia. Huoltajalle annetaan tietoa esi- ja perusopetuksessa käytettävistä tukimuodoista sekä keskustellaan lapsen pedagogiseen arvioon kirjattavista asioista. Esiopetuksen opettaja vastaa pedagogisen arvion tekemisestä ja tekee tarvittaessa yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Pedagogisen arvion tekemisessä hyödynnetään lapselle aiemmin tehtyjä tutkimuksia sekä arviointeja. Pedagoginen arvio laaditaan Wilmaan.

Varhaiskasvatuspäällikkö tekee tehostetun tuen päätöksen. Esiopetuksen opettaja laatii lapselle tehostetun tuen oppimissuunnitelman yhteistyössä lapsen huoltajan sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tehostetun tuen oppimissuunnitelma laaditaan Wilmaan.

Mikäli lapsi on jo jonkin tutkivan tahon asiakkaana, kasvun ja oppimisen edistymistä ja tehostetun tuen tarvetta arvioidaan monialaisesti yhteisneuvotteluissa. Lapsen näkemyksiä omasta kasvusta ja oppimisesta kuullaan. Esiopetusvuoden aikana seurataan ja havainnoidaan lapsen kasvun ja oppimisen edistymistä yhteistyössä huoltajien kanssa. Esiopetuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja suunnittelevat lapsen kulloinkin tarvitsemat tukitoimet. Yhteistyötä tehdään lasta tutkivien ja hoitavien tahojen kanssa sekä oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa lapsen tarpeiden mukaan.

Tehostetun tuen riittävyttä arvioidaan viimeistään esiopetusvuoden keväällä tehostetun tuen oppimissuunnitelman päivittämisen yhteydessä. Uuteen pedagogiseen arvioon perustuen lapsi voi siirtyä takaisin yleiseen tukeen. Lasta tutkivia ja kuntouttavia tahoja sekä oppilashuoltoa kuullaan.

ESIOPETUKSEN ERITYINEN TUKI

Erityisen tuen päätökseen perustuva esiopetus

Erityistä tukea annetaan lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida muuten järjestää. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä, siten kuin erityisen tuen päätöksessä on määrätty. Huoltajia kuullaan kirjallisesti ennen esityksen tekemistä.

Mikäli tehostettu tuki ei riitä lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseksi, aloitetaan pedagogisen selvityksen laatiminen erityisen tuen päätöksen perustaksi. Esiopetuksen opettaja vastaa pedagogisen selvityksen laatimisesta yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Pedagogisessa selvityksessä hyödynnetään eri asiantuntijoilta sekä mahdollisesta oppilashuollosta saatua tietoa lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä erityistarpeista. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi lapsen ajatuksia omasta kasvusta ja kehityksestä kuullaan. Pedagoginen selvitys laaditaan Wilmaan.

Pedagogisen selvityksen pohjalta käydään keskustelu lapsen tarvitsemasta erityisestä tuesta. Asian käsittelyyn osallistuvat

- esiopetuksen opettaja
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- varhaiskasvatuspäällikkö
- muita asiantuntijoita tarpeen mukaan

Ruokolahdella varhaiskasvatuspäällikkö tekee kirjallisen päätöksen lapsen ottamisesta erityiseen tukeen.

Tehostetussa tai erityisessä tuessa olevan lapsen siirtyminen alkuopetukseen

Esiopetusryhmän henkilöstö valmistelee yhdessä perusopetuksen henkilöstön, huoltajan sekä tarvittaessa oppilas-huollon asiantuntijoiden kanssa esiopetuksessa olevan lapsen siirtymisestä kouluun. Jos lapsi on saanut tehostettua tai erityistä tukea esiopetuksessa, on tärkeää, että tuki jatkuu keskeytyksettä koulun alkaessa.

Tehostetun tai erityisen tuen tarvetta kartoitetaan seuraavasti

- Koulun erityisopettaja tutustuu esiopetuksessa oleviin lapsiin osallistumalla kouluvalmiuden ryhmähavainnoinnin suorittamiseen varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja muu henkilöstö kuvaavat lapsen tehostetun tai erityisen tuen tarvetta yhteisneuvottelussa keväällä. Huoltajaa informoidaan neuvottelusta ja kerrotaan, kuinka lapsen tuen suunnittelua jatketaan yhteistyössä huoltajan sekä esi- ja perusopetuksen sekä tarvittaessa oppilashuollon kanssa.
- Huoltaja merkitsee lapsen tehostetun tai erityisen tuen tarpeen kouluun ilmoittautumisessa.
- Järjestetään siirtoneuvottelu, jossa ovat edustettuna esiopetus, huoltaja, perusopetus sekä muita asiantuntijoita lapsen kasvun ja kehityksen tarpeiden mukaan.
- Wilmaan kirjatut lapsen tehostetun tuen oppimissuunnitelma tai HOJKS toimivat tärkeinä dokumentteina tiedonsiirrossa kouluun.

Pidennetty oppivelvollisuus

Ruokolahdella hyvinvointipalvelujen johtaja tekee päätöksen lapsen ottamisesta pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen ottamisen valmistelu aloitetaan varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan, huoltajien sekä muiden tarvittavien asiantuntijoiden yhteistyönä. Ennen päätöksen tekoa kuullaan lapsen huoltajia yhteispalaverissa, jossa kuullaan myös varhaiskasvatuksen esitys opetusjärjestelyiksi.

Erytyisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää tiivistä yhteistyötä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden (Eksote) alaisten tutkivien tahojen sekä vammaispalvelun kanssa.

Lapsen huoltajalle annetaan tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Ruokolahdella on pyrkimyksenä, että lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen. Ruokolahdella lapsi voi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen joko varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, yksilöllisen tarpeensa mukaan.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan lapsen siirtyminen alkuopetukseen

Esi- ja perusopetuksen henkilökunta valmistelevat yhdessä huoltajien ja tarvittaessa oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa esiopetuksessa olevan lapsen siirtymisen kouluun.

Koulunkäyntiin ja opetusjärjestelyihin liittyvän tuen kartoittaminen:

- Koulun erityisopettaja tutustuu esiopetuksessa oleviin lapsiin.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja muu henkilökunta kuvaavat lapsen erityisen tuen tarvetta koulun erityisopettajalle sekä rehtorille.
- Esiopetusvuoden keväällä pidetään siirtopalaveri esiopetuksen, perusopetuksen sekä lapsen tuen tarpeen kannalta oleellisten asiantuntijoiden kanssa. Palaverissa käydään läpi lapsen sen hetkinen kasvun ja oppimisen tilanne, kasvu- ja oppimistavoitteiden toteutuminen ja tukitoimien tarve jatkossa. Siirtokeskustelu toimii samalla lapsen HOJKS:n seurantalaverina. Siirtokeskustelun kokoonkutsujana toimii esiopetuksen opettaja.
- Lapsen esiopetuksen HOJKS toimii tärkeänä dokumenttina tiedonsiirrossa ja se laaditaan Wilmaan.

Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa rakentuu hyvän kasvatusyhteistyön, toimivan arjen ja pienryhmätoiminnan varaan. Pienryhmät voivat olla pysyviä tai tilanteiden ja toimintojen mukaan muuttuvia. Pienryhmätoiminta mahdollistaa lasten kuulemisen, osallisuuden sekä joustavan toiminnan päivän kaikissa tilanteissa. Ohjattu pienryhmätoiminta on tavoitteellista ja suunniteltua. Laadukkaan esiopetuksen toteutuminen yleisellä tasolla on tärkeää, jotta tehostetun ja erityisen tuen tukitoimet voidaan rakentaa sen varaan.

6. Oppilashuolto

Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus³⁶. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidentyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää³⁷.

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon³⁸. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta.

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Ruokolahdella oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä Ruokolahden hyvinvointipalvelujen ja EKSOTE:n toimijoiden kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Monialaiseen oppilashuoltotyöhön osallistuvat varhaiskasvatuspäällikkö, esiopetuksen opettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, kouluterveydenhoitaja, psykologi, kuraattori, rehtori sekä muita kutsuttuja asiantuntijoita tilanteen

³⁶ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

³⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

³⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 1 - 2 mom.

mukaan. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset³⁹. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla⁴⁰. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina⁴¹. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla⁴². Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa⁴³.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiin oppilashuollon palveluja⁴⁴. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumisesta. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa.

Oppilashuoltoryhmät

Ruokolahdella **yhteisöllinen oppilashuolto** vastaa oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Yksittäistä lasta koskevat asiat (**yksilöllinen oppilashuolto**) käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano⁴⁵. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokooa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja,

---

³⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁴⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

⁴¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 §

⁴² Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁴³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 15 § ja 17 §

⁴⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1 - 2 mom.

⁴⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 14 § 1 - 4 mom.

jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu⁴⁶. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

Oppilashuollon tehtävät ja toimijat

Yhteisöllinen oppilashuolto	Yksilöllinen oppilashuolto
Seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetuksen sekä yhteisöjen hyvinvointia	Lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraaminen, edistäminen ja tukitoimien toteuttaminen
<p>Yhteisölliseen oppilashuoltoryhmään voivat kuulua</p> <ul style="list-style-type: none"> • varhaiskasvatuspäällikkö • rehtori • varhaiskasvatuksen erityisopettaja • kuraattori • psykologi • kouluterveydenhoitaja • esiopetuksen opettaja • erityisopettaja 	<p>Yksilöllinen oppilashuolto toimii kunakin lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan.</p> <p>Huoltajien osallisuus ja yhteistyö, yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten toimijoiden sekä yhteistyötahojen kanssa.</p> <p>Yksilölliseen oppilashuoltoryhmään osallistuvat vain käsiteltävään asiaan kiinteästi liittyvät henkilöt muodostaen asiantuntijaryhmän.</p> <p>Laaditaan oppilashuoltokertomus</p>
Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä koostuu vähintään yhden kerran lukuvuodessa. Rehtori toimii kokoonkutsujana. Esiopetuksen yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelma on osa koulun oppilashuoltosuunnitelmaa.	Yksilökohtainen oppilashuolto koostuu tarpeen mukaan ja kokoonkutsujana toimii se, kenellä on huoli lapsesta.

⁴⁶ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.⁴⁷ Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Ruokolahdella yhteisöllistä oppilashuoltotyötä tehdään ryhmässä, jossa on erikseen sovittava edustus Ruokolahden päiväkodista, koululta, terveydenhuollosta ja hyvinvointipalveluista. Ryhmä kokoontuu vähintään kerran jokaisen toimintavuoden aikana.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin⁴⁸, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Opettaja, varhaiskasvatuspäällikkö tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.⁴⁹

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa⁵⁰.

Ruokolahden yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä kokoontuu vähintään kerran lukuvuodessa rehtorin koollekutsamana. Ryhmässä toimivat varhaiskasvatuspäällikkö, rehtori, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, kuraattori, psykologi, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja sekä esiopetuksen opettaja

6.3 Yksilöllinen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.⁵¹

---

⁴⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

⁴⁸ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

⁴⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013)

⁵⁰ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoimin nasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

⁵¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvu, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa. Yksilökohtainen oppilashuolto koostuu lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan ja perustuu aina huoltajan suostumukseen

Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti⁵². Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.⁵³ Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta⁵⁴.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä.

Oppilashuoltokertomukseen kirjataan seuraavat asiat:⁵⁵

- lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.⁵⁶

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.⁵⁷

---

⁵² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁵³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

⁵⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

⁵⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 - 4 mom.

⁵⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.

⁵⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

Terveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattori kirjaa asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.⁵⁸

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi⁵⁹. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai varhaiskasvatuspäällikölle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot⁶⁰. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta⁶¹. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.⁶²

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma laaditaan oppilashuollon osalta yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan/ maakunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus⁶³
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta⁶⁴
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma⁶⁵.

Etelä-Karjalan Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia,

---

⁵⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

⁵⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.

⁶⁰ Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

⁶¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 3 mom.

⁶² Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

⁶³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

⁶⁴ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁶⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa.

6.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta

Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma⁶⁶. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Oppilashuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman esiopetusyksikön yhteinen. Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laadittu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa⁶⁷.

Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

Ruokolahden esiopetuksen yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma sisältyy Ruokolahden perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelmaan.

---

⁶⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

⁶⁷ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

Yksikkökohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään seuraavat asiat:

1. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut ⁶⁸

Oppilashuoltosuunnitelmassa esitetään arvio esiopetusyksikön oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien oppilashuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitkä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arviota voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.

Arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta tukee esiopetuksen käytettävissä olevien resurssien kohdentamista yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen oppilashuoltotyöhön sekä oppilashuollon yhteistyöhön. Arviossa huomioidaan oppilashuollon seurannassa, kehittämisessä ja toteuttamisessa vaadittava opetushenkilöstön ja oppilashuollon palveluiden asiantuntijoiden työpanos. Arviossa hyödynnetään monipuolisesti lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä elinoloja koskevaa seurantatietoa. Lisäksi huomioidaan esiopetusyhteisön ja -ympäristön tarpeet, asuinalueen erityispiirteet sekä tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä esiopetuksessa. Arvion valmistelussa otetaan huomioon myös lapsilta ja huoltajilta sekä esiopetuksen ja oppilashuollon henkilöstöltä saatava tieto.

Oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio esiopetuksen käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista, joita ovat ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan

- oppilashuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako sekä palvelujen toteuttamisessa tarvittava monialainen yhteistyö
- oppilashuollon palvelujen kohdentaminen yksittäisiin lapsiin, yhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan.

2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat ⁶⁹

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yhteisöllisen oppilashuollon järjestäminen ja sen toimintatavat esiopetusyhteisön ja -ympäristön terveellisyyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja toimintatavat
- oppilashuollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa sekä erityisesti esiopetuksen siirtymävaiheissa
- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä
- tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus
- esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet
- suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Seuraavassa määritellään kahden viimeksi mainitun suunnitelman tarkempi sisältö:

---

⁶⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. 1-kohta

⁶⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. 2-kohta

a. Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä⁷⁰

Lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma. Siinä otetaan huomioon sekä lasten keskinäiset että lasten ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet esiopetuksessa. Suunnitelmassa kuvataan

- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötaidoille
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.

b. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oppilashuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma⁷¹. Suunnitelmassa kuvataan

- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa
- sisäisen ja ulkoisen sekä esiopetuksen ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen,
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötaidoille
- toimintavalmiuksien harjoittelu
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen⁷²

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yksilökohtaisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä yksilöllisten tukitoimien toteuttamiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen esiopetuksessa
- esiopetuksen oppilashuollon tuki lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa, kuten perhe- ja lähi-suhdeväkivalta tai päihde- ja mielenterveysongelmat
- asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelyssä
- oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys

---

⁷⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

⁷¹ Pelastuslaki (379/2011) 15 § ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) 1 ja 2 §

⁷² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa, kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido.

4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa ⁷³

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan esiopetuksen oppilashuollon toimintatavat lasten ja huoltajien osallisuuden edistämiseksi sekä yhteistyön järjestämiseksi. Suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen huoltajille ja yhteistyötahoille.

5. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen ⁷⁴

Opetuksen järjestäjä seuraa esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelman toteutumista ⁷⁵.

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet suunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi ⁷⁶. Näitä ovat seurannasta vastuussa oleva taho esiopetuksessa, seurattavat asiat ja käytettävät menetelmät tietojen kokoamiseksi sekä seurannan aikataulu. Lisäksi kuvataan seurantatietojen käsittely ja hyödyntäminen esiopetuksen oppilashuollon kehittämisessä sekä keskeisistä tuloksista tiedottaminen lapsille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyötahoille.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteuttamisesta ⁷⁷.

---

⁷³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

⁷⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

⁷⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 4 mom.

⁷⁶ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

⁷⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 26 § 1 mom.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen⁷⁸. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisten toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteiden taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteeseen perustuvaan järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa⁷⁹.

---

⁷⁸ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

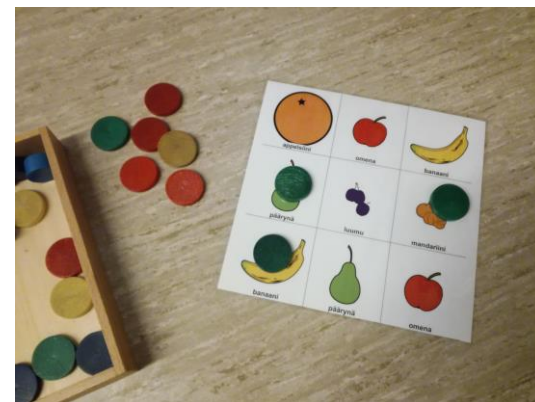
⁷⁹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

8. Liite 1 Suomi toisena kielenä (S2) varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen

PARIKKALA

RAUTJÄRVI

RUOKOLAHTI

Työryhmä 2014

Ikonen Sari / varhaiskasvatuksen opettaja / Ruokolahti

Kettinen Marita / erityisopettaja / Parikkala

Kokkonen Sari / varhaiskasvatusjohtaja / Parikkala

Pulkinen Tuula / päiväkodin vastaava opettaja / Rautjärvi

Rantanen Jelene / päiväkodin vastaava opettaja / Rautjärvi

Vesivalo Aira / varhaiskasvatuksen kiertävä erityisopettaja / Ruokolahti

Päivitys 2020

Muukkonen Mervi / varhaiskasvatuksen erityisopettaja / Parikkala

Savikurki Terhi / varhaiskasvatuksen erityisopettaja / Rautjärvi

Vesivalo Aira / varhaiskasvatuksen erityisopettaja / Ruokolahti

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
Johdanto	2
1. Kotouttaminen	3
2. Suomi toisena kielenä varhaiskasvatuksessa	5
2.1 Opetuksen lähtökohdat sekä opetuksen järjestäminen Parikkalassa, Rautjärvellä ja Ruokolahdella	5
2.2 Oppimisen ja kehityksen tukeminen	6
2.3 Oppimisympäristö	7
2.4 Kasvatuskumppanuus	7
3. Puheen- ja kielenkehitys	9
3.1 Kielen kuuntelu ja ymmärtäminen	11
3.2 Puhuminen	11
3.3 Kielellinen vuorovaikutus	12
3.4 Lukemisen ja kirjoittamisen valmiudet	12
3.5 Kielen rakenne	13
4. Kaksikielisyyden omaksumisprosessi ja toisen kielen oppiminen Suomen kielen ominaispiirteitä	13 14
5. Suomi toisena kielenä (S2) opetuksen tavoitteet	15
6. Havainnointi, dokumentointi ja arviointi	16
7. Valmistava opetus	16
8. Tulkkipalvelu	20
8.1 Tulkin toiminta	21
8.2 Tulkkauspalveluja tuottavia tahoja	22
9. Kielenkartoitus- ja arviointimenetelmiä / toimintamateriaaleja ja linkkejä	22-23
Sanastoa	24-25
Lähteet	
Liitteet	Liite 1 Tutustumiskeskustelulomake Liite 2 Suomi toisena kielenä - vuosisuunnitelma Liite 3 Lapsen henkilökohtainen S-2 suunnitelma / varhaiskasvatus Liite 4 Lapsen henkilökohtainen S-2 suunnitelma / esiopetus Liite 5 Valmistava opetus/ todistus esiopetuksesta Liite 6 Arvio kielitaidosta koulua varten

Johdanto

Tämä varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä opetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä Parikkalan, Rautjärven ja Ruokolahden kuntien kanssa. Jatkossa suunnitelmasta käytetään lyhennettä S2 –opetussuunnitelma. Suunnitelman tarkoituksena on antaa kokonaiskuva suomi toisena kielenä opetuksen järjestämisestä, tavoitteista, sisällöistä sekä arvioinnista. Suunnitelma ohjaa monikulttuuritaustaisten / maahanmuuttajataustaisten lasten suomi toisena kielenä opetusta ja se perustuu Varhaiskasvatussuunnitelman (2018) ja esiopetussuunnitelman (2016) perusteisiin.

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämämpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen piiriin lasketaan Suomessa kuuluvaksi lähinnä alle kouluikäisten lasten palvelut kuten päivähoito ja esiopetus sekä lisäksi koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta. Varhaiskasvatus ja esiopetus muodostavat suunnitelmallisen, tavoitteellisen ja johdonmukaisen jatkumon, jossa hoito, kasvatus ja opetus (educare) yhdistyvät sisällölliseksi ja toiminnalliseksi kokonaisuudeksi.

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lapsella on oikeus kahteen kieleen ja kulttuuriin. Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen tavoitteena onkin lapsen toimiva kaksikielisyys, jolloin lapsi kykenee käyttämään sujuvasti sekä omaa äidinkieltään että suomenkieltä. Oman äidinkielen hallinta edistää lapsen kielellistä kehitystä ja kulttuuri-identiteettiä sekä luo pohjan toisen kielen oppimiselle. Lapsen äidinkieli on kieli, jonka hän on oppinut ensin ja johon hän samaistaa itsensä. Vastuu lapsen äidinkielen ylläpitämisestä on perheellä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on kuitenkin tukea lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilymistä ja kehittymistä yhteistyössä vanhempien kanssa. Äidinkielen tärkeyttä tulee korostaa lapsen tasapainoisen kehityksen turvaamiseksi. Samalla kun lapsi oppii suomen kielen, tutustuu hän myös suomalaiseen kulttuuriin.

Opetussuunnitelma on suuntaa antava. Sitä käytetään soveltaen lapsen tarpeiden mukaan. S2- opetusta annetaan kaikille monikulttuuritaustaisille lapsille. S2- opetussuunnitelma toimii varhaiskasvatuksen työntekijöiden käytännön työvälineenä.

Taustatietoja

Edu.fi: "Perusopetuksessa maahanmuuttajille opetetaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja

kirjallisuuden sijasta suomea tai ruotsia toisena kielenä, mikäli hänen suomen / ruotsin kielen taitonsa ei arvioida olevan äidinkielen tasoinen. Näillä oppilailla suomen / ruotsin kieli toisena kielenä on samanaikaisesti sekä opiskelun kohde että opiskelun väline. Suomi toisena kielenä opetuksen päämääränä on, että oppilas saavuttaa sellaiset kielen perustaidot, että hän pystyy toimimaan ja opiskelemaan kyseisessä kieliyhteisössä. ”

”Ylioppilastutkintoasetuksen 11 §:n mukaan kokelas, jonka äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame, voi äidinkielen kokeen sijasta suorittaa suomi/ruotsi toisena kielenä -kokeen. Koe antaa opiskelijalle jatko-opintokelpoisuuden.”

”Ammatillisessa peruskoulutuksessa äidinkielen opinnoissa maahanmuuttajat voivat opiskella suomi toisena kielenä -oppimäärän mukaisesti ja heidät arvioidaan sen kriteerien perusteella. Suomi toisena kielenä opetusta järjestetään joskus erillisessä opetusryhmässä tai tukiopetuksen turvin. Tavallisesti opiskelijat osallistuvat äidinkielen tunneille muiden opiskelijoiden kanssa ja saavat eri tavoitteiden mukaisia tehtäviä. Suomi toisena kielenä -opetuksen tavoitteet on opetussuunnitelman perusteissa (kaikissa tutkinnoissa) selostettu omana kohtanaan. Samoin arviointikriteerit tyydyttävän suorituksen tasolle on mainittu.”

1. Kotouttaminen

Etelä-Karjalan kotouttamissuunnitelma

Kotouttamisesta säädetään kotouttamislaissa (1386/2010). Kotouttamisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttaja hankkii sellaisia tietoja ja taitoja, että hän selviää suomalaisessa yhteiskunnassa. Maahanmuuton alkuvaiheessa tulee huolehtia siitä, että kaikki maahanmuuttajat saavat perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Maahanmuuttajaa ohjataan, miten toimia uudessa maassa ja mistä saa tietoa ja tarvittavia palveluita. Riittävä suomen kielen taito on perusedellytys kiinnittymiselle uuden yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi. Eri-ikäisenä maahan tulleiden tulisi mahdollisimman nopeasti päästä kuulemaan, käyttämään ja oppimaan suomen kieltä.

Monikulttuuritaustaisella lapsella tarkoitetaan lasta, jonka ensi kieli on muu kuin suomi, ruotsi, saame, romani, viittomakieli tai joka käyttää muuta tai muita kuin edellä mainittuja kieliä perhepiirissään ja jonka molemmat vanhemmat tai toinen vanhemmista on maahanmuuttajia. Usein suomen kieltä osaamaton lapsi ei ole kielitaidoton, vaan hän puhuu omaa äidinkieltään ja yrittää sen pohjalta oppia toista kieltä. Alle kouluikäisten lasten kielen kehittymistä tukee oman äidinkielen vahva oppiminen. Lapsi voi vanhemman kanssa opetella suomen kieltä päiväkodissa tai seurakuntien tai järjestöjen ylläpitämissä kerhoissa. Osa-aikainen tai kokoaikainen päivähoito ja esiopetus ovat tärkeitä kielen oppimista tukevia varhaiskasvatuspalveluita.

Koti ja perhe muodostavat ihmisen elämän tärkeimmän lähitukiverkoston ja perheen merkitys kotoutumisessa on keskeinen. Lapselle suhteet omiin vanhempiin ovat ensisijaisia ihmissuhteita ja tasapainoinen suhde lasten ja vanhempien välillä on turvallisen ja eheän kasvun edellytys. Tuki koko perheen toimivalle vuorovaikutukselle tulee nostaa keskeiselle sijalle. Monikulttuuritaustaisille lapsille osallistuminen varhaiskasvatuspalveluihin on tärkeää heidän kehityksensä, kouluvalmiutensa ja suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisen kannalta.

Kotoutumiselle aiheuttaa riskejä yksinhuoltajuus, luku- ja kirjoitustaidottomuus, vanhempien eristäytyneisyys ja masentuneisuus, monilapsisuus sekä vammaisuuden tai muun seikan takia erityistarpeessa oleva perhe.

Varhaiskasvatuksessa lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (VASU) yhteistyössä huoltajien, lapsen itsensä (ikä ja kehitystaso huomioiden) ja muun lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta vastuussa olevan kasvatushenkilöstön kanssa. Suomeen muuttaneille, päivähoidossa aloittaville ja suomea osaamattomille lapsille tehdään kotoutumissuunnitelma yhdessä vanhempien kanssa, ellei heille ole tehty sitä muualla. Maahanmuuttajataustaiselle lapselle laadittava henkilökohtainen suomi toisena kielenä suunnitelma (liite 3 ja 4) on yksi osa kotouttamissuunnitelmassa määriteltyjä kotoutumista edistäviä toimia. Kaikille 3-vuotiaille maahanmuuttajalapsille tehdään alkukartoitus puheen – ja kielenkehityksen arviointimenetelmällä (esim. alle 3-vuotiaille Kettu-testi, yli 3v Repun takanassa-kartoitus) ja sen jälkeen vapaamuotoinen suomen kielen oppimissuunnitelma, jonka voi sisällyttää lapsen vasuun. Esioppilaille laadittava kotoutumissuunnitelma ja suomen kielen oppimissuunnitelma voidaan sisällyttää esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.(www.eksote.fi).

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386

* luku 3 / kotoutumisen edistäminen paikallistasolla (alkukartoituksen tekee työ- ja elinkeinotoimisto, kotoutussuunnitelman kunta ja työ- ja elinkeinotoimisto yhdessä)

32§ Kunnan kotouttamisohjelma:

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi kotouttamisohjelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja jota tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa

30 § “Kunnan on huolehdittava siitä, että kunnan palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille. Lisäksi kunnan on huolehdittava siitä, että maahanmuuttajille tässä laissa tarkoitetut toimenpiteet ja palvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.”

2. Suomi toisena kielenä varhaiskasvatuksessa

2.1 Opetuksen lähtökohdat sekä opetuksen järjestäminen Parikkalassa, Rautjärvellä ja Ruokolahdella

Parikkala, Rautjärvi ja Ruokolahti kuuluvat Etelä-Karjalan pohjoisiin kuntiin ja ovat lisäksi liittyneet Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden, Eksoteen. Varhaiskasvatuksen käytännöt ja rakenteet ovat kunnissa samansuuntaisia.

Eri kulttuureista tulevien lasten osuus varhaiskasvatuksessa on vuosien myötä kasvanut ja monikulttuurisuudesta on tullut varhaiskasvatuksen arkea. Eri päivähoitomuodot sekä esiopetus varhaiskasvatuksessa tarjoavat kukin osaltaan monikulttuurista tukea lapsen ja perheen tarpeiden mukaan. Monikulttuurisen kasvatuksen ja opetuksen tukena kunnissa toimivat varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä koulujen laaja-alaiset erityisopettajat.

S2- opetus on eri kieli- ja kulttuuritaustaisille lapsille annettavaa suomen kielen tavoitteellista ja säännöllistä opetusta. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan lapselle ominaiset tavat toimia: leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen ilmaiseminen ja kokeminen.

Kaikki varhaiskasvatuksen hoito-, kasvatusta- ja opetustilanteet mahdollistavat suomen kielen harjoittelun. Perushoidon ja arkirutiinien merkitys kielen oppimisessa on kaikissa ikävaiheissa suuri. Varsinaisia opetustuokioita sekä ohjattuja leikkituokioita voidaan järjestää myös pienryhmissä tai lapsen kanssa erikseen.

Vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä on ensisijaisesti perheellä. Vanhempia kannustetaan puhumaan lastensa kanssa omaa äidinkieltään, sillä oman äidinkielen rakenteiden hallinta edesauttaa myös vieraan kielen oppimista.

Osallistamalla varhaiskasvatukseen lapsi oppii suomen kieltä luonnollisessa ympäristössä toimimalla, leikkimällä ja keskustelemalla muiden lasten ja aikuisten kanssa. Varhaiskasvatuksen turvallinen ja kannustava ilmapiiri sekä lapsen motivaation tukeminen ovat edellytyksiä vuorovaikutustaitojen oppimiseen.

2.2 Oppimisen ja kehityksen tukeminen

S2 -opetuksen toteuttaminen ja arviointi kuuluvat varhaiskasvatuksen henkilöstön perustehtävään. Suomen kielen opettaminen huomioidaan kaikissa tilanteissa. Alle kolmivuotiaat lapset oppivat kieltä osana jokapäiväistä arkea. Isommille lapsille suomen kieltä opetetaan jokapäiväisen toiminnan lisäksi yksilö-, pari- ja pienryhmätyöskentelyssä. Kuvatuki, selkokieli ja toistot vahvistavat kielen oppimista. S2-opetus varhaiskasvatuksessa pohjautuu pedagogiseen suunnitteluun.

Lapsen taitoja ja suomen kielen oppimista havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Arvioinnissa tulee kiinnittää huomio puheen ymmärtämiseen ja tuottamiseen. Arkihavainnoinnin lisäksi käytetään materiaalia, joka on tarkoitettu suomea toisena kielenä puhuvien lasten suomen kielen kielitaidon kartoitukseen.

2.3 Oppimisympäristö

Oppimisympäristössä on huomioitava sekä fyysinen ympäristö, joka tukee lapsen havainnointia että sosiaalinen ja psyykinen ympäristö käsittäen vuorovaikutuksen toisten lasten sekä aikuisten kanssa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on luoda motivoiva ja kannustava ilmapiiri. Kun lapsi tuntee olonsa turvalliseksi ja saa positiivisia kokemuksia, hänen minäkuvansa vahvistuu. Samalla luodaan pohjaa oppimiselle ja kehitykselle. Kannustavassa ja myönteisessä ilmapiirissä lapsi innostuu kokeilemaan kieltä aktiivisesti.

Oppimisympäristön tulee olla selkeä sekä kielellisesti ja kuvallisesti tuettu. Kieli ja monikulttuurisuus tehdään näkyväksi esim. erilaisilla materiaaleilla (kuvilla), lauluilla ja leikeillä.

2.4 Kasvatusyhteistyö

Varhaiskasvatuksessa kasvatusyhteistyöllä tarkoitetaan huoltajien ja varhaiskasvattajien tietoista ja tasa-vertaista toimintaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Monikulttuuristen perheiden kanssa tähän tulee kiinnittää erityistä huomiota, sillä kasvatukseen liittyvät näkemykset voivat vaatia enemmän keskustelua. Ammatilliseen osaamiseen sisältyvät perustiedot/ tiedon hankkiminen eri kulttuureista.

Monikulttuurinen yhteistyö perustuu avoimuuteen, kunnioitukseen ja luottamukseen. Maahanmuuttajavanhemman kohtaaminen edellyttää kulttuurisensitiivisyyttä ja mielenkiintoa uutta kohtaan. Jokaisella perheellä on oma yksilöllinen perhekulttuurinsa, uskonto tai vakaumus. Tavoitteena on, että maahanmuuttajataustainen perhe voisi säilyttää omaa kulttuuriperintöään, mutta samalla onnistua sopeutumaan suomalaiseen varhaiskasvatuskulttuuriin monikulttuuristen perheiden vakaumusta ja uskontoa kunnioittavalla tavalla.

Huoltajien tukeminen on uudessa kulttuurissa tärkeää.

Huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön tulee varata riittävästi aikaa. Perhe tavataan ennen kuin lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa. Tutustumiskeskustelussa käytetään tukena esim. lomaketta (liite 1). Jokainen huoltaja kohdataan yksilönä ja huomioidaan kulttuuriset erot. Tiedon saaminen lapsesta, perheen taustasta ja kulttuurista on ensiarvoisen tärkeää. Huoltajat ovat lastensa asiantuntijoita ja heillä on arvokasta tietoa lapsestaan. Keskustelussa välitetään tietoa perheelle suomalaisesta varhaiskasvatuksesta ja sen käytännöistä ja tavoitteista sekä menetelmistä, joilla tavoitteet pyritään saavuttamaan. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen tukee lapsen kehitystä ja oppimista. Tulkin käyttö perustuu kielilakiin (2003/423 §18). Tulkki mahdollistaa ja tukee huoltajien ja työntekijöiden välistä vuorovaikutusta ja ymmärtämistä.

3. Puheen- ja kielenkehitys

Äidinkieli on lapsen tärkein kieli. Oman äidinkielen hallinta auttaa samalla uuden kielen ja sen rakenteiden kehittymisestä ja siksi huoltajia rohkaistaan puhumaan kotona lapselle omaa äidinkieltään. Oman äidinkielen käyttäminen on myös lapsen kielen ja kulttuurin arvostamista.

On haastavaa erottaa, milloin lapsen kielenkehityksen pulmat ovat tavallisia kielen vaikeuksia ja milloin on kyse kielellisestä erityisvaikeudesta tai laajemmasta oppimisvaikeudesta. Vertaisryhmä on tärkeä tuki kielen oppimiselle ja lapsi tarvitsee aikuisen tukea ryhmässä toimimiseen. Lapsen suomen kielen kehitystä ja toimintaa eri tilanteissa päivän aikana havainnoidaan ja dokumentoidaan säännöllisesti. Keskustelemalla saadaan tietoa lapsen kielitaidosta ja arvioidaan suomenkielen oppimisen edistymistä.

Kielenarvioinnin osa-alueita ovat

Kuuntelu ja ymmärtäminen

Puhuminen, sanasto ja rakenteet

Luki-valmiudet, lukeminen ja kirjoittaminen.

Kielitaidon osa-alueet

Kielitaidon kämmenmalli

3.1 Kielen kuuntelu ja ymmärtäminen

Jokaisella lapsella on tarve tulla toimeen ympäristönsä arkipäivän tilanteissa. Arjen asioita nimetään, käytetään kokonaisia ja merkityksellisiä lauseita sekä virkkeitä. Kuullun ymmärtämistä syvennetään eri aisteja hyödyntäen. Kielen kuuntelu luo pohjaa ääntämisen kehitykselle ja tukee sosiaalisten suhteiden ja tilanteiden kehitystä sekä hallintaa.

Kysymyksiin, ohjeisiin ja pyyntöihin reagoiminen

Ohjeen toistaminen / selkokielen käyttö

Ohjeen mukainen toiminta / toiminta mallin mukaan

Sanalliset vastaukset / sanallisten ohjeiden ymmärtäminen

Lasten ja aikuisten puheen ymmärtäminen

Luetun ymmärtäminen, jatkokertomusten ymmärtäminen

Tuen tarve / selkokieli, kuvat, ohjeiden toistaminen, pilkkominen ym.

Mistä pulmat voivat johtua?

3.2 Puhuminen

Kielenkehitys on jatkuva prosessi ja opeteltavan kielen kuuleminen on edellytys sanojen oppimiselle ja sitä kautta sanaston ja laajemman kielenhallinnan kehittymiselle rakenteineen. Lasta kannustetaan monipuoliseen ilmaisuun ja rohkaistaan kyselemään sekä kommunikoimaan pienelläkin sanavarastolla. On tärkeää, että lapsi tulee ymmärretyksi ja uskaltaa kertoa toiveistaan, tarpeistaan sekä tunteistaan. Myönteisessä oppimisympäristössä ja kannustavassa ilmapiirissä lapsi oppii olemaan kielellisesti aktiivinen ja yritteliäs sekä rohkaistuu myös kohentamaan ilmaisujaan annetun mallin mukaan. Kielenkehityksen tukeminen edellyttääkin opetuksen kaikkien osa-alueiden monipuolista käyttöä.

Aluksi lapsi opettelee arkipäivän perus- ja toiminnallista sanastoa, fraaseja sekä tarpeisiin ja kokemuksiin liittyvää kieltä. Puhumisen ja sanaston tukena voidaan käyttää kuvakommunikaatiota ja erilaisia nimeämistä ja lauserakenteita ym. tukevia pelejä. Kokonaisten lauseiden käytöllä arjen tilanteissa tutustutaan verbeihin ja niiden persoonamuotoihin, substantiiveihin, adjektiiveihin ym. kielen asioihin alusta alkaen. Säännöllisellä pienryhmätoiminnalla rohkaistaan lasta itseilmaisuun ja huomioidaan kielenkehityksen yksilöllisiä tarpeita.

Puheen ja sanaston kehittymisen havainnointi arjessa

Nimeäminen

Yksittäiset sanat tai lyhyet lauseet

Suomenkielinen ilmaisu

Kysymysten käyttö

Ääntäminen

Puheen sisältö (substantiivit, verbit, adjektiivit ym.)

Äänteiden erottelu ja vokaalin keston muutokset

3.3 Kielellinen vuorovaikutus

Turvallisella ja kannustavalla ilmapiirillä tuetaan lapsen vuorovaikutuksen ja kielellisen kiinnostuneisuuden kehittymistä. Ryhmä- ja siirtymätilanteissa sekä muissa arjen toimissa ohjaava aikuinen varmistaa lasten tasavertaisen huomioon ja osallistumisen arkipäivän kommunikointiin (puhuminen, kysyminen, keskustelu, kuuntelu). Lapsille mallinnetaan kielellistä vuorovaikutusta kaikissa päivän tilanteissa.

Vuorovaikutus ja kielenkehitys ovat sosiaalisen yhteistyön tulos. Sosiaalisten tilanteiden ja taitojen monipuolinen tukeminen sekä harjoittelu leikissä ja päivittäisessä arjessa auttavat lasta vuorovaikutustaitojen kehittämisessä ja sitä kautta kielenkehityksessä yleisesti.

Arkitilanteiden vuorovaikutus (omassa ryhmässä sekä erilaiset vierailut ym.)

Leikki ja liikunta (+ ohjattu leikki ja mallintaminen)

Laulut, laululeikit, musiikki ym.

Draama, ilmaisu (mm. näytelmät, teatteri)

Taide (mm. kädentaidot, maalaustaide, kirjallisuus)

3.4 Lukemisen ja kirjoittamisen valmiudet

Kielen oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, joka edellyttää kokemuksellisuutta tunne-elämässä sekä aistien monipuolista käyttöä. Eri aistikanavista saadun tiedon hahmottaminen, erottelu- ja yhdistelykyky ovat perusedellytyksiä myös lukemaan ja kirjoittamaan oppimiselle. Lukutaidon alkeita opetellaan äänteiden ja kirjainten vastaavuutta harjoittelemalla ja lasta innostetaan käyttämään kaikkia aistejaan oppimisen apuna.

Sana- ja käsitevaraston kartuttaminen

Nimeäminen

Kerronta ja ilmaisu

Tavutus/rytmittäminen

Riimit

Äänteiden tunnistaminen / äänne-kirjain vastaavuus

Kuvakeskustelu

Sarjoittaminen

Auditiivinen hahmottaminen

Auditiivinen erottelu

Auditiivinen muistaminen

Hienomotoriikka

Suun alueen motoriikka

Visuaalinen hahmottaminen / erottelu ja yhdistäminen

3.5 Kielen rakenne

Kielen rakenteen ja kieliopin oppimisen lähtökohtana ovat runsaat esimerkit ja mallit. Ohjaajan tietoisuus suomenkielen rakenteista ja käytöstä on edellytys selkeälle kielen opiskelulle. Rakenteet havainnollistetaan erilaisten toimintojen ja merkitysten avulla opetellen sanastoa, käsitteitä sekä lauseita.

Lapset kuuntelevat ja rakentavat kielijärjestelmää aktiivisesti, vaikka rohkeutta uuden kielen käyttöön ei vielä olisikaan. Ns. hiljaisen kauden pituus jolloin lapsi kerää kielitietoa ympäriltään, vaihtelee yksilöllisesti ja yksilöllisten erojen huomiointi tukee lasten kielenoppimisprosessia. Myönteisessä ja kannustavassa oppimisympäristössä lapsi rohkaistuu käyttämään kieltä, mikä helpottaa oppimista. On tärkeää kuunnella mitä lapsi sanoo, ei sitä miten hän sanoo. Virheiden oikomisen sijaan mallinnetaan kieltä ja laajennetaan lauseita eri yhteyksissä.

Kielioppi ja ääntäminen kehittyvät omaan tahtiinsa ja lapsi sisäistää suomenkielen kieliopilliset ilmaukset kielen kehittyessä. Kun kielitietoisuus kehittyy, lapsi oppii myös itse havainnoimaan ja arvioimaan puhetta.

4. Kaksikielisyyden omaksumisprosessi ja S2-opetus

Varhaiskasvatuksenopettaja vastaa S2 -opetuksen suunnittelusta ja tavoitteiden toteutumisesta ja koko ryhmän henkilökunta osallistuu opetuksen toteuttamiseen. Kaikessa toiminnassa huomioidaan S2-opetuksen näkökulma. Vaikka lapsella on arjessa monia puheen- ja kielen malleja (aikuiset ja lapset), järjestetään hänelle päivittäin erilaisia kielenkäyttötilanteita ja vahvistetaan ryhmäytymistä sekä osallistumista. Opetusta toteutetaan suunnitelmallisesti arjen tilanteissa (perushoito, siirtymät, leikki ym.) sekä säännöllisissä ohjatuissa toiminnoissa (ohjattu leikki, pienryhmä, ryhmän yhteiset hetket, musiikkituokiot ym.), sekä yksilöllisesti tai pienryhmässä.

Kielitaito kehittyy sekä ymmärtämisen että oman tuottamisen kautta. Lapsi tarvitsee kieltä tunteidensa ilmaisuun ja arjen tilanteiden hallintaan. Uuden kielen omaksuminen omaa ikätasoa vastaavaksi kestää 5-7 vuotta ja uuden sanan oppimiseen tarvitaan 60-70 toistoa.

Yksittäisten sanojen ja fraasien jälkeen opitaan käyttämään lyhyitä lauseita ja ilmaisemaan perusasioita. Tällainen *pintasujuvuus* on osa kielen oppimisprosessia. Toinen oppimisprosessin vaihe on ns. *välikielen vaihe*, jolloin kielenkehitys saattaa näyttää pysähtyneeltä. Lapsi voi alkaa käyttää *kiertoilmauksia ja korvaavia sanoja*, jos ei löydä täsmällistä ilmaisua tai sanaa. Kielitaidon kehittymisen normaali suunta on etenevä, jolloin välikielen ilmaisut jäävät vähitellen pois. Kielen syvempi ymmärtäminen on edellytys oppimiselle. S2-opetuksen tehtävä on tukea ja jäsentää luonnollista oppimisprosessia. Lapsen kielellisen tietoisuuden edistäminen on tärkeää lukemaan ja kirjoittamaan oppimiselle. Toinen *kieli on lapselle paitsi oppimisen kohde, myöskin väline, jolla hän voi oppia uusia asioita.*

Suomen kielen ominaispiirteitä

Jokaisessa kielessä on ominaispiirteitä, jotka vaikuttavat toisen kielen omaksumiseen. On hyvä olla tietoinen suomen kielen ominaispiirteistä, kun suunnitellaan S2-opetusta. Lapsen lähtökielen selvittäminen auttaa ymmärtämään mitkä asiat voivat vaikuttaa suomen kielen oppimiseen.

Pitkäsanaisuus / päätteet tulevat sanojen loppuun / paljon yhdyssanoja

Äänteistön konservatiivisuus / kirjain-ääne-vastaavuus, yksi "r"-ja "s"-ääne.

Konsonanttien niukkuus / vanhoissa suomen kielen sanoissa konsonantteja on 12+ äng-ääne. Lisäksi lainasanoissa b,f,g ja sh-ääne.

Vokaalivaltaisuus / sanoissa käytetään paljon vokaaleja (8kpl)

Äänteiden kestoasteet / takka-takaa-takkaa-taakka-taakkaa. Näin pitkälle menevää äänteiden kestoasteen käyttöä ei tiettävästi esiinny muissa Euroopan kielissä.

Astevaihtelu/ sanansisäisten k:n, p:n ja t:n vaihtelu. Esim. kukka-kukan, lupa-luvan, satu-sadun.

Vokaalisointu puhunnan yleissävyssä / takavokaalit a,o,u esiintyvät samassa sanassa. Etuvokaalit ä,ö,y esiintyvät samassa sanassa. E ja i voivat esiintyä sekä etu-että takavokaalien kanssa (poikkeus.."tällainen")

Muoto-opillinen synteettisyys / päätteet tulevat sanan loppuun (saadakseni)

Muoto-opin erikoisuudet / kieliopillisen suvun puuttuminen, passiivin yksipersonaisuus, kieltosanaan kuuluu persoonan mukaan taipuva verbi (minä en syö, sinä et syö, hän ei syö, me emme syö, te ette syö, he eivät syö.)

Lauseopin erikoisuudet / yksikön käyttäminen monikon sijasta (käsineet käteen, kengät jalkaan.) Lauseen-
vastikkeet, kongruenssi: verbi ja subjekti taipuvat samassa sijassa (minä haluan punaisen auton)

(Koppinen, Lyytinen, Rasku-Puttonen 1989)

5. Suomi toisena kielenä (S2) opetuksen tavoitteet

Varhaiskasvatuksessa S2-opetuksen tehtävänä on kehittää lapsen suomen kielen taitoa niin, että hän pysyy ilmaisemaan itseään, ymmärtämään ja tulee ymmärretyksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Lasta rohkaistaan ja ohjataan kokonaisvaltaisesti, jotta hänestä tulee aktiivinen puhuja ja kuuntelija. Tavoitteena on, että lapsi on tasavertainen ryhmän jäsen. S2 –opetuksella edistetään joustavaa kouluun siirtymistä, tuetaan kaksikielistä identiteettiä ja yhdessä äidinkielen kehittymisen kanssa edistetään lapsen toiminnallista kaksikielisyyttä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2016)

S2-opetus on kaiken opetuksen läpäisevä periaate, sitä ei tule nähdä irrallisen osana. Se on suomen kielen tavoitteellista, jatkuvaa ja säännöllistä opetusta. Lähtökohtia opetuksessa ovat lapsilähtöisyys, toiminnallisuus ja leikki. Tavoitteena on, että lapsi tulee ymmärretyksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja rohkaituu suomen kielen käyttöön arjen tilanteissa. Arjen toiminnossa korostuvat lapsen oma toimiminen, aikuisen antama malli ja toiminnan sanoittaminen. Lapsiryhmän toiminnassa kielen oppimista tuetaan siirtymätilanteissa, perushoidossa, työtehtävissä ja sisällöllisten orientaatioiden kautta.

S2- opetuksen sisältö valitaan arkielämän perustan perustasta ja opetuksen keskeisiä tavoitteita ovat sanavaraston kartuttaminen, käsitteiden harjaannuttaminen, toimintaohjeiden kuunteleminen ja ymmärtäminen, puhuminen ja kielen rakenne. Opetusmenetelmiä- ja välineitä ovat esim. selkokirjojen lukeminen, oma kuvasanakirja, muistipelit, kim-leikit, lorut ja riimit. Oppimista tukee useamman aistikanavan käyttäminen (monikanavainen oppiminen).

6. Havainnointi, dokumentointi ja arviointi

Lapsen säännöllinen ja monipuolinen havainnointi sekä dokumentointi ovat S2 -opetuksen perusta. Havainnoinnin avulla kehitetään toimintaa. Havainnointi tapahtuu arjessa ja tarkoittaa lapsen toiminnan ja kokonaisvaltaisen kehityksen seuranta. Kasvattaja havainnoi lapsen toimintaa eri tilanteissa päivän aikana, keskeistä onkin arkitilanteiden ja leikin havainnointi. Paras tulos saavutetaan, kun havainnoidaan yhtä kielen osa-aluetta kerrallaan. Havainnoinnista saatua tietoa dokumentoidaan, mm. kirjataan muistiin, nauhoite-

taan ja/tai videoidaan. Havainnointi auttaa jäsentämään, missä vaiheessa lapsi on suomen kielen oppimisessa. Tätä tietoa hyödynnetään lapsen henkilökohtaisen S2-suunnitelman laatimisessa ja päivittämisessä. Havainnointien jakaminen kasvattajien ja vanhempien välisissä keskusteluissa auttaa kehittämään toimintaa lapsen kielen kehitystä tukevaksi.

Havainnointi, seuranta ja dokumentointi ovat pohjana opetuksen suunnittelulle, järjestämiselle ja arvioinnille. Arvioinnin tulee olla säännöllistä ja sen tarkoituksena on saada tietoa lapsen suomen kielen oppimisesta lapselle, vanhemmille sekä opetus- ja kasvatushenkilöstölle. Arviointi tulee suhteuttaa lapsen kokemusmaailmaan (kulttuurierot) ja kielen oppimiseen käytettyyn aikaan. Tarvittaessa arvioidaan myös oman äidinkielen hallinta. Kaikki kielen osa-alueet tulee ottaa arvioinnissa huomioon (kuuntelu ja ymmärtäminen, puhuminen ja sanasto, kielen rakenne ja lukemisen ja kirjoittamisen valmiudet) *Järvenpää/Lappeenranta*. Esim. arvioidaan sanavaraston laajuutta ja laatua, miten lapsi ymmärtää aikuisen ohjeita ja leikkikavereiden ilmaisuja, onko puhe sujuvaa, vai joutuuko lapsietsimään sanoja ja niiden muotoja, käyttääkö lapsi suomen kielen äänneitä vai korvaako hän tiettyjä äänneitä jne. Arvioinnin apuna voidaan käyttää erilaisia arviointimenetelmiä (mm. Kettu-testi ja Lauran päivä, kts. kappale 9). Positiivisen palautteen antaminen on osa arviointia ja se tukee myönteisesti lapsen minäkuvaa.

7. Valmistava opetus

Perusopetuslain 5 §:n mukaan kunta voi järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu niille maahanmuuttajataustaisille oppilaille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito ja/tai muut valmiudet eivät riitä esi- tai perusopetuksessa opiskelemiseen. Valmistavaa opetusta annetaan 6-10 -vuotiaille vähintään 900 tuntia pääsääntöisesti viisi tuntia päivässä viitenä päivänä viikossa. (perusopetusasetus852/1998 § 3).

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetusryhmien muodostamisesta päättää opetuksen järjestäjä. Valmistavaa opetusta voidaan järjestää myös yhdelle oppilaalle. Opetusryhmät muodostetaan oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti siten, että ryhmäjako edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä sekä varmistaa opetussuunnitelman mukaisten ja oppilaiden omissa opinto-ohjelmissa asetettujen tavoitteiden saavuttamisen. Valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan esi- tai perusopetukseen, oppilaan ikätasoa vastaaviin suomen- tai ruotsinkielisiin opetusryhmiin oman opinto-ohjelman mukaan oppilaan omassa opinto - ohjelmassa määritellyllä tavalla. Integroinnilla edistetään kotoutumista, suomen tai ruotsin kielen kehittymistä ja oppiaineiden sisältöjen omaksumista. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015).

Lapsen valmistavan opetuksen tarve selvitetään arvioiden (Pienten kielireppu, Kettu-testi ym.), mahdollisia lausuntoja sekä henkilökunnan ja vanhempien arvioita lapsen suomen kielen tasosta.

Kun esiopetusryhmään hakee maahanmuuttajataustainen lapsi, joka ei aiemmin ole osallistunut varhaiskasvatukseen, selvitetään huoltajien kanssa lapsen suomen kielen taso. Mikäli lapsi ei osaa lainkaan suomen kieltä tai jos lapsen suomen kielen taso on heikko, huoltajien kanssa keskustellaan lapsen ottamisesta valmistavaan opetukseen.

Valmistavassa opetuksessa noudatetaan kunnan perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman tavoitteita.

Valmistavaan opetukseen osallistuvat lapset integroituvat päivittäin esiopetuksen toimintaan ja ryhmiin. Lapsen osallistumisella esiopetukseen edistetään suomen kielen oppimista, kotoutumista, esiopetuksen sisältöjen omaksumista ja ystävyysuhteiden

muodostumista. Ryhmien muodostamisessa noudatetaan esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen periaatteita.

Valmistavassa opetuksessa kiinnitetään erityistä huomiota lapsen kaksikielisen/monikulttuurisen identiteetin kehityksen tukemiseen sekä koulunkäyntivalmiuksien vahvistamiseen. Opetuksessa käytettävät työtavat harjaannuttavat eri kieli- ja kulttuuriryhmistä tulevia lapsia kielen käytön eri toimintoihin ja kotouttavat suomalaiseen kulttuuriin.

Lapsiryhmän työntekijät ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja arvioivat lapsen suomen kielen edistymistä sovitulla kartoitusmenetelmillä sekä ryhmätilanteiden havainnoinnin perusteella. Jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen S2 - oppimissuunnitelma, joka on osa lapsen varhaiskasvatus/esiopetussuunnitelmaa. Suunnitelmalla taataan tavoitteellinen, pitkäjänteinen ja selkeästi etenevä opetus. Sitä arvioidaan yhdessä huoltajien kanssa toimintavuoden aikana. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa oppimissuunnitelman laadinnasta, toteutuksesta sekä arvioinnista.

8. Tulkkipalvelu

Tulkkaus – ja käännöspalvelua voidaan tarvita lapsen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen liittyvien suunnitelmien laatimisessa, huoltajapalavereissa, vanhempainilloissa ja opiskeluhuollossa:

Varhaiskasvatus huolehtii tulkkauksen järjestämisestä. Tulkki voidaan kutsua paikalle tai käyttää puhelin-tulkkausta. Puhelintulkkauksissa käytetään kaiutinta. Tulkkipalvelut tilataan tulkkivälityksen kautta ajoissa. Lapsi ei voi toimia tulkkina perheen asioissa. Tulkin toiminta on puolueetonta ja vaitiolovelvollista.

Huomioitavia asioita keskusteltaessa tulkin välityksellä:

työntekijät suunnittelevat mistä haluavat keskustella

puhutaan sopivanpituisissa jaksoissa rauhallisesti ja tauotetaan tarvittaessa

puhutaan toisille, ei tulkille. Käytetään minä-muotoa

ei tarpeettomia ammattitermejä tai murreta

tulkki tulkaa kaiken asiakkaan ja työntekijän välisen keskustelun

tulkki ei osallistu keskusteluun

<https://www.semantix.fi/tulkkauspalvelu/>

<http://www.pikatulkki.fi>

<http://www.filialappeenranta.fi/yhteys.html>

Momentti – maahanmuuttopalvelu. Ekosote. <http://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/maahanmuuttajat/momentti/Sivut/default.aspx>

9. Kielenkartoitus- ja arviointimenetelmiä

Ota koppi!-ohjelma

Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen kielen kehityksen ja osallisuuden vahvistamisen ohjelma

Ohjelman tavoitteena on kaikkien lasten yhdenvertaiset edellytykset oppimiseen ja osallisuuteen sekä toimiva kaksikielisyys. Ota Koppi! -ohjelman kautta vanhemmat saavat tietoa lapsen äidinkielen tukemiseen neuvolasta ja varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatustyöhön ja alkuopetukseen löydetään uusia toiminnallisia malleja kielen oppimisen tukemisessa

Ladattava materiaali

Pienten kielireppu / Espoo

Suomi toisena kielenä -oppimisen seurantapaketti Espoosta. Lapsen suomen kielen kartoitukseen kehitetty työväline, joka sisältää oman äidinkielen kehitykseen liittyviä kysymyksiä 1–6-vuotiaille (eväspussi), keskustelurungon kuvaan liittyen sekä suomen kielen oppimisen seurantalomakkeen.

Action Picture test / Speechmark

3-8-v

Kettu-testi

Korpilahti & Eilomaa (1998). Kettu-testi – puheen ja kielentaitojen arviointimenetelmä varhaiskasvatukseen (3-vuotiaat) lastenneuvoloihin sekä puheterapeuteille. Materiaaliin kuuluvat esinekuvat, lelupussin tavat ja Kettu-kuvat kerrontaan. Materiaalia käytetään varhaiskasvatuksessa osaltaan kartoittamassa lapsen suomen kielen hallintaa.

Kielen ymmärtäminen

Toimintaohjeet

Ääntäminen ja puheen ymmärrettävyys

Kertova puhe

Taivutusmuodot

Värit

Lukumäärä

lausepituus

Lauran päivä

Suomi toisena kielenä-kartoitusaineisto esiopetukseen. Opetushallitus. Materiaali esiopetusikäisten suomea toisena kielenä puhuvien lasten suomen kielitaidon kartoittamiseen,

Tieto monikielisen lapsen kielenkehityksestä ja sen taustasta

Tulostettava materiaali

Sanasto

Kielen rakenteet

Puhuminen

Lauseiden muodostaminen

Vapaa kerronta

Maahanmuuttajalasten kielitason kartoitus / Tampere

5-vuotiaille ja esiopetukseen

Ohjeiden ymmärtäminen

Puheentuoton arviointi sekä yhteenkuuluvuuksien ymmärtäminen

Laskeminen ja lukumäärän hallinta

Sarjamuisti ja värit

Mavalka

Yksilöllinen matematiikan valmiuksien kartoitus esiopetukseen

---

Toimintamateriaaleja ja linkkejä

Aamu / Lappalainen, Vesterinen - Sumu

Suomen kielen kuvasanakirja varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen

Monistettava toimintamateriaali

Kielikoppa / Mikkonen, Savolainen

Suomi toisena kielenä opetusmateriaali 3-5 - vuotiaille

Avainsanoja / Gyekye, Kurki, Muukkonen

Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen

Ryhmäopetukseen sekä yksilöllisesti käytettävä materiaali

Papunet

Kuvatyoäkalu

Kuvitetut sadut

Selkokieliset sadut

Kuttu / Kuvien tuettu leikki /Kähkönen, Lindholm, Tahvanainen

Ota koppi – monikulttuurisuus Helsingissä

<https://www.otakoppi-ohjelma.fi/ota-koppi-ohjelma/esipuhe>

Kielinappu - suomen kielen oppimista tukevia lastenlauluja YouTube-opetusvideoineen. Videot ovat vapaasti kaikkien käytettävissä.

SANASTOA

Etnisyys Sanan alkuperä on sanoissa heimo, rotu ja kansa. Etnisyys jaetaan objektiiviseen ja subjektiiviseen etnisyyteen. Objektiivisellä etnisyydellä tarkoitetaan ulkoisesti havaittavia tiettyä ryhmää yhdistäviä piirteitä, kuten ihonväri, kieli, uskonto, yhteiset kulttuuripiirteet tai yhteinen alkuperä. Subjektiivinen etnisyys on yksilöllinen kokemus siitä, mihin etniseen ryhmään tai ryhmiin henkilö kokee kuuluvansa ja on siten lähellä käsitettä:

Maahanmuuttaja (uussuomalainen) Yleiskäsite, jota käytetään kaikista maahan muuttaneista toisen valtion kansalaisista tai Suomen kansalaisesta, joka palaa takaisin Suomeen.

Maahanmuuttajataustaisella lapsella tarkoitetaan lasta, jonka molemmat tai toinen vanhemmista / huoltajista on maahanmuuttaja.

Pakolainen Henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Pakolaisiksi kutsutaan Suomessa myös henkilöitä, jotka ovat saaneet jäädä maahan suojelun tarpeen vuoksi tai humanitäärisistä syistä. Pakolaisstatuksen tai oleskeluluvan myöntää Suomen ulkomaalaisvirasto.

Kiintiöpakolainen Henkilö, jolle UNHCR (YK:n pakolaistoimisto) on myöntänyt pakolaisstatuksen ja jolle on myönnetty maahantulolupa vuosittain valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä päätettävän pakolaiskiintiön puitteissa (750 pakolaisen kiintiö / vuosi).

Kulttuuri-identiteetti Tarkoittaa kulttuurista minuutta. Omien juurien tunnistaminen auttaa ihmistä hyväksymään myös muita kulttuureja.

Paluumuuttaja Syntyperältään suomalainen, joka on asunut Suomen rajojen ulkopuolella ja palaa takaisin Suomeen esim. suomenruotsalaiset, inkeriläiset paluumuuttajat, Viron ja entisen Neuvostoliiton alueelta muuttavat suomalaiset (pääsääntöisesti Petroskoin, Pietarin ja Tallinnan alueella).

Turvapaikanhakija Henkilö, joka anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Turvapaikkahakemus tehdään heti maahan tullessa tai mahdollisimman pian maahantulon jälkeen.

Siirtolainen Henkilö, joka muuttaa pysyvästi asumaan toiseen maahan hankkiakseen siellä toimeentulonsa.

Siirtotyöläinen Hakeutuu toiseen maahan hankkiakseen elantonsa, mutta ei asetu maahan pysyvästi.

Ulkomaalainen Henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen. Esim. turisti, liikemies tai siirtolainen, pakolainen, turvapaikanhakija, jolla on toisen maan kansalaisuus.

Ulkosuomalainen Suomen rajojen ulkopuolella asuva Suomen kansalainen tai syntyperältään suomalainen.

Lähteet

Aivoliitto ry

Esiopetussuunnitelma 2016

<http://www.eksote.fi/fi/perhejasosiaalipalvelut/maahanmuuttajat/kotoutuminen/sivut/kotoutumissuunnitelma.aspx>

<http://edu.fi/> monikulttuurisuustaitojen kehittäminen

<http://www.thl.fi/web/kasvunkumppanit.fi/lait/varhaiskasvatus>

<http://otakoppi-ohjelma.fi>

Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaiskasvatuksessa
Tiina Siiskonen – Tuija Aro – Timo Ahonen – Ritva Ketonen (toim.)

Halme, Katjamaria ja Vataja, Anne: Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus, 2011

Koppinen, Lyytinen, Rasku - Puttonen / Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot (1994 Helsinki)

Kotouttamislaki 2010

Lastentarha-lehti, Lyytinen 1/ 2002 lapsen kielenkehitys ennen kouluikää

Sanat sekaisin / Timo Ahonen – Tiina Siiskonen – Tuija Aro (toim.)
Suomi toisena kielenä opetussuunnitelmat (Helsinki, Järvenpää, Riihimäki, Lappeenranta
Suomi toisena kielenä perusopetuksessa / Opetushallitus

Vantaan kaupunki / sosiaali- ja terveystieteiden virasto/ puheterapia
Monikielisen lapsen puheen- ja kielenkehityksen tukeminen

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018

Varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa aloittavalle eri kieli- ja kulttuuritaustaiselle lapselle

Lapsen nimi _____

Syntymäaika ja paikka _____

Vanhempien nimet _____

_____

Sisarusten nimet ja syntymäajat _____

_____

_____

Muut perheessä asuvat henkilöt _____

_____

Osoite _____

Vanhempien yhteystiedot _____

_____

_____

Mitä kieltä lapsi on oppinut ensin puhumaan, minkä ikäisenä

_____

Millä tavalla lapsi osaa omaa äidinkieltään hyvin / jonkin verran / ei yhtään

_____

Millä tavalla lapsi osaa suomea hyvin / jonkin verran / ei yhtään

_____

Mikä on lapsen vahvin kieli ja mitä hän käyttää eniten tällä hetkellä

_____

Mitä kieltä lapsi puhuu

- äidin kanssa (onko kieli äidin äidinkieli)_____

- isän kanssa (onko kieli isän äidinkieli)_____

- isovanhempien/sukulaisten kanssa_____

- sisarusten kanssa_____

- kavereiden kanssa_____

Lapsen aiemmat hoitopaikat ja koulut_____

_____

Maahantulopäivämäärä (jos ei syntynyt Suomessa)_____

Onko perheellä tuttavvia tai sukulaisia Suomessa_____

_____

Onko lapsella kavereita kotipiirissä_____

Onko lapselle tehty terveystarkastus muutettuaan Suomeen_____

Muuta (tulkin tarve ym.)

_____

_____

Lomakkeen täyttäjät ja pvm

_____

_____

VUOSISUUNNITELMA

VARHAISKASVATUS

ESIOPETUS

Syyslukukausi

Elokuu	Syyskuu	Lokakuu	Marraskuu	Joulukuu
Tutustumiskeskustelu	Vasu-keskustelu / oppimissuunnitelman laatiminen	S-2-tuokiot	S- 2-tuokiot	S-2-tuokiot
Lomake varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa aloittaville	Kielitason kartoitus/ arviointi	Seuranta ja arviointi	Seuranta ja arviointi	Seuranta ja arviointi
Oppimisympäristön suunnittelu	S-2 tuokioiden aloitus Seurantaviikko otetaan käyttöön	Matematiikan valmiuksien kartoitus 6-v	<u>Teema</u> Talvi Sää Pukeutuminen	<u>Teema</u> Syksyn teemojen kertaamista
<u>Teema</u> Minä Oppimisympäristö ja siihen liittyvät päivittäiset tavat ja ilmaisu	S-2 – oppimissuunnitelmat liitetään Vasuun <u>Teema</u> Perhe Päiväkodissa / toiminnot, leikit	<u>Teema</u> Koti Perushoito Syksy		

Vuosirungon teemat ja S-2 – opetukseen kuuluvat asiat käydään läpi kullekin sopivassa järjestyksessä, varhaiskasvatuksen / esiopetuksen aloitusajankohta huomioon ottaen.

S-2 – tuokioita arvioidaan säännöllisesti ja kirjataan seurantavihkoon.

Toimintamateriaali

Avainsanoja (5-6-v)

Aamu (3-6-v)

Kielikoppa (3-5-v)

Kartoitus- ja havainnointiaineisto

Pienten kielireppu / perussanaston kartoitus

Havainnointilomake (5-6-v)

Kettu-testi (3-5-v)

Repun takanassa (5-6-v)

Lauran päivä

Action picture- test

SUOMI TOISENA KIELENÄ (S-2)

VUOSISUUNNITELMA

VARHAISKASVATUS

ESIOPETUS

Kevätlukukausi

Tammikuu	Helmikuu	Maaliskuu	Huhtikuu	Toukokuu / Ke / He
S-2 – tuokiot	S-2 – tuokiot	S-2 – tuokiot	S-2 – tuokiot	S-2 – tuokiot
Seuranta ja arviointi	Seuranta ja arviointi	Seuranta ja arviointi	Seuranta ja arviointi	Seuranta ja arviointi
<u>Teema</u> Vuorokausi	Kielen tason arviointi koulua varten 6-7-v <u>Teema</u> Eläimet	Kielen tason arviointi esiopetukseen siirtyville 5-6v <u>Teema</u> Viikonpäivät Kevät	Vasu-keskustelut / S-2-oppimissuunnitelman päivitys <u>Teema</u> Ympäristö / Kaupunki / Maaseutu	Siirtopalaverit kouluun ja esiopetukseen <u>Teema</u> Kesä Liikkuminen ja urheilu

Päivämäärä:

Lapsen nimi:
Syntymäaika: Syntymäpaikka:
Äidinkieli: Saapunut Suomeen:
Missä iässä lapsi on alkanut puhua äidinkieltään:
Missä iässä lapsi on alkanut puhua Suomea:
Arvio oman äidinkielen tasosta:
Arvio suomen kielen tasosta:
S2 – taavoitteet, menetelmät, seuranta ja arviointi, päivämäärä:
Välisarviointi, päivämäärä:
Uudet taavoitteet, päivämäärä:
Arviointi, päivämäärä:

SUOMI TOISENA KIELENÄ

HENKILÖKOHTAINEN SUUNNITELMA

Päivämäärä _____

Lapsen nimi _____

Syntymäaika _____ Syntymäpaikka _____

Äidinkieli _____ Saapunut Suomeen _____

Lapsi on alkanut puhua omaa äidinkieltään (ikä) _____

Lapsi on alkanut puhua suomea (ikä) _____

Arvio lapsen äidinkielen tasosta vanhempien kertomana

Suomi toisena kielenä S2 - tavoitteet

Väliarviointi

Pvm

Uudet tavoitteet

Pvm

Arviointi

Pvm

TODISTUS

ON OSALLISTUNUT

VALMISTAVAAN OPETUKSEEN
OPETUSSUUNNITELMAN MUKAISESSA
ESIOPETUKSESSA

LUKUVUONNA 20__ - 20__

Esiopetuksen sisältöalueet

Kieli ja vuorovaikutus

Matematiikka

Etiikka ja katsomus

Ympäristö- ja luonnontieto

Terveys

Fyysinen ja motorinen kehitys

Taide ja kulttuuri

_____ / 20__

Valmistava opetus

Nimi _____ on osallistunut valmistavaan opetukseen 20__ - 20__

_____ esiopetusryhmässä ja ollut aktiivisesti läsnä opetuksessa

lukuvuoden ajan / ei ole ollut säännöllisesti mukana.

Opetus on ollut esiopetussuunnitelman, valmistavan opetuksen opetussuunnitelman sekä suomi toisena kielenä – opetussuunnitelman tavoitteiden mukaista.

Opetuksessa on painotettu kielellisten sekä matemaattisten valmiuksien kehittämistä ja edetty yksilöllisten tavoitteiden mukaan.

Suomi toisena kielenä / S2 – opetus

Yleiset tavoitteet

Arjen kielimaailma ja vuorovaikutus

Ohjeiden ymmärtäminen

Esiopetuksen käsitemaailma

Koulusanasto

Yksilölliset tavoitteet

Lapsi on motivoitunut ja aktiivinen / lapsi ei ole vielä motivoitunut oppimaan oppimiseen / lapsen on vaikea seurata

opetusta heikon suomen kielen tason vuoksi.

Opetuksessa on hyödynnetty lapsen mieltymyksiä sekä kiinnostuksen kohteita ja käytetty näitä menetelmiä pienryhmä- ja yksilöopetuksessa.

Lisätietoja

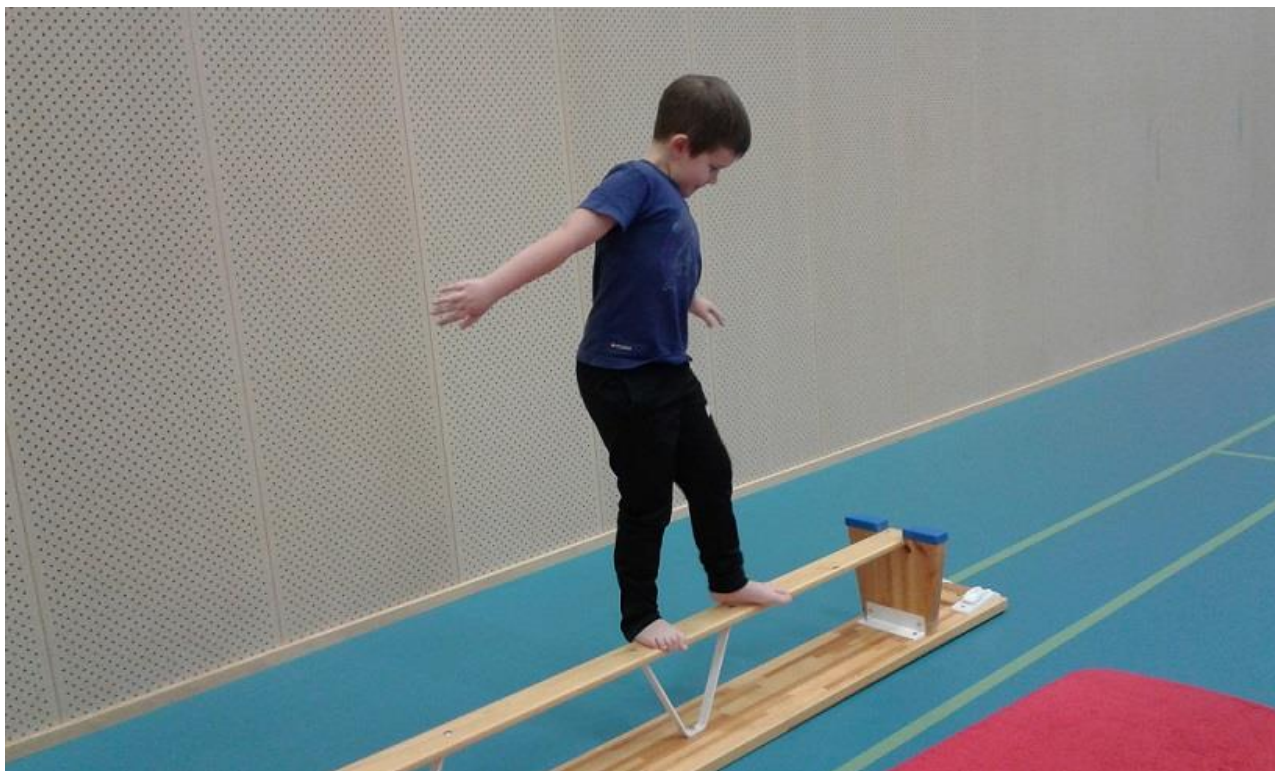

Arvion laati _____ yhteistyössä ryhmästä vastaavien kanssa

_____/____ 20____

9. Liite 2 Ruokolahden varhaiskasvatuksen liikuntasuunnitelma

SISÄLTÖ

Johdanto	3
1 .Liikunnan määrä	4
2. Liikunnan vaikutukset hyvinvointiin	5
3. Liikuntaympäristö	6
4. Liikunnan laatu	7
5. Liikuntavälineet	8
6. Liikunnan suunnittelu ja toteutus	9
7. Lasten osallisuus liikunnan suunnittelussa	10
8. Yhteistyö perheiden kanssa	11
9. Liikunta eri vuodenaikoina	12
10. Liikunnallisia vinkkejä	13

Johdanto

Lapsi on luotu liikkumaan, kokeilemaan ja toimimaan. Liikkuminen on lapselle luontainen ja synnynnäinen tapa toimia. Nykyään lasten liikkuminen on kuitenkin vähentynyt huomattavasti, se taas altistaa erilaisille sairauksille, joista voi seurata niin fyysisiä, kuin psyykkisiäkin ongelmia. Riittävä päivittäinen liikunta suojaa sosiaaliselta syrjäytymiseltä ja edistää lapsen terveyttä. Liikunta myös parantaa unen laatua ja määrää, sekä parantaa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia riittävän, monipuolisen ja terveellisen ravinnon ohella. Se antaa eväitä läpi elämänkaaren kestävään myönteiseen suhtautumiseen liikuntaa kohtaan. Liikunta edistää myös lapsen fyysistä kasvua ja kehitystä. Uusimpien suositusten mukaan alle kouluikäisen lapsen pitäisikin liikkua päivittäin vähintään 3 tuntia eri muodoissa. Liikunnan eri muodot kehittävät lapsen motoriikkaa. Lisäksi ne opettavat hyväksymään erilaisuutta, vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja (oman vuoron odottaminen, empatia, pettymyksen sietokyky, ohjeiden kuunteleminen ja noudattaminen, pihaleikit opettavat lapsille sääntöjä ja toimimista ryhmässä/joukkueena).

1. Liikunnan määrä

Uusimpien suositusten mukaan lapsi tarvitsee päivittäin liikuntaa 3 tuntia. Tämä on välttämätöntä lapsen kasvulle, kehitykselle ja kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Liikunnan ei tarvitse tapahtua pitkissä jaksoissa, vaan sen voi pilkkoa useaksi lyhyeksi jaksoksi päivän sisälle. Päivittäisen liikunnan tulisi sisältää niin hengästymistä ja hikoilua aiheuttavaa fyysistä liikuntaa, kuin rauhallisempaa ulkoilua ja leikkiä. Osa liikunnasta tapahtuu hoitopäivän aikana ja osa kotona. Ohjatuissa liikuntatuokioissa on pyrittävä välttämään jonotusta ja odottelua.

- hyödynnetään odottelu ja siirtymätilanteet
- viikottaiset metsäretket
- viikottaiset ohjatut liikuntatuokiot sisällä ja ulkona
- riittävä päivittäinen ulkoilu, joka säällä (hoitopäivän pituudesta riippuen 1-3h)
- huomioidaan lasten perushoidossa motoristen taitojen aktivoiminen, esim. lapsi kipeää pesupaikalle itsenäisesti, mallinnetaan pukemisessa motorisia liikeratoja jne.
- kaikessa ohjatussa toiminnassa huomioidaan paikallaan tapahtuvan ja liikunnallisen toiminnan vaihtelu
- opitaan liikunnan keinoin, esim. kielelliset ja matemaattiset alkeisvalmiudet

2. Liikunnan vaikutukset hyvinvointiin

Riittävä päivittäinen liikunta edistää lapsen terveyttä, ehkäisee sairauksia ja parantaa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Myös riittävä ja monipuolinen ravinto on oleellinen osa lapsen hyvinvoinnille. Keskittymiskyky paranee riittävän liikunnan ansiosta, liikunta auttaa lasta myös ongelmanratkaisua vaativissa tilanteissa. Myös lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät ryhmänä/joukkueena toimittaessa, liikunta ehkäisee myös sosiaalista syrjäytymistä.

- hermoston ja tuki- ja liikuntaelinten kehitys
- hengitys- ja verenkiertoelinten kehitys
- luuston ja nivelten kehitys
- parantaa ruokahalua
- parantaa unen määrää ja laatua
- koordinaation ja motoriikan kehitys
- lapsi hahmottaa omaa kehoaan paremmin (tunnistaa ja nimeää kehon osia)
- minäkuva kehittyy
- tilan hahmottaminen
- liikunnallisten leikkien/pelien kautta lapsen moraalit, sekä tunteiden säätely kehittyy
- liikunta tuo iloa ja onnistumisen elämyksiä
- vaikuttaa positiivisesti tarkkaavaisuuteen ja vireystilaan
- ehkäisee elintasosairauksia

3. Liikuntaympäristö

Erilaisissa paikoissa ja maastossa tapahtuva liikunta antaa lapselle erilaisia virikkeitä ja ärsykeitä. Lapsille leikkiminen ja liikunta ovat luonnollisia tapoja oppia uutta. Luonnossa tapahtuva liikunta antaa tilaa mielikuvitukselle ja luovuudelle, jossa lapsi pääsee toteuttamaan itseään. Sisätilat hyödynnetään tehokkaaseen käyttöön (käytävät/ryhmätilat). Myös päiväkodin liikuntasalin käyttöä lisätään (aina kun vapaana, iltapäiviin lisää käyttöä)

Päiväkodin tilojen muunneltavuus antaa mahdollisuuksia toteuttaa sisäliikuntaa eri paikoissa.

- metsäretket lähiympäristöön
- lähiliikuntapuisto
- päiväkodin sali/liikuntahalli
- päiväkodin piha
- urheilukenttä
- uimahalli
- käytävät/ryhmätilat
- mäenlaskupaikat
- liikuntaympäristöön tutustuminen mm. kuvasuunnistuksen avulla
- pihan leikkivälineiden käytön ohjaaminen ja opettelu

4. Liikunnan laatu

Aikuisilla on tärkeä tehtävä olla esimerkillään kannustamassa, tukemassa ja innostamassa lasten liikunnasta. Yleistaitojen kehityksen ja motoristen perustaitojen oppimisen kannalta otollisinta aikaa ovat ikävuo-
det 2-7. (kävely, konttaaminen, ryömiminen, hyppiminen, juokseminen, tasapainotaidot, kiipeäminen, esteiden ylitys ja alitus, pallonheitto ja kiinniotto). Siksi näitä taitoja tulisi opetella ja kehittää monipuolisesti päivittäin.

- monipuolista kaikkia osa-alueita kehittävää liikuntaa
- aikuisen liikuntamyönteisyys innostaa lapsia liikkumaan (myös aikuisella liikuntaan soveltuvat vaatteet)
- aikuiset mukaan liikkumaan, lapset innostuvat enemmän
- henkilöstön koulutukset lisäävät tieto/taitoa

Innostun liikkumaan

MOTORISET PERUSTAITOT

TASAPAINOTAIDOT	LIKKUMISTAIDOT	KÄSITTELYTAIDOT
<ul style="list-style-type: none"> • pystyasennot • pää alaspäin asennot • pyöriminen • heiluminen • pysähtyminen • väistäminen • koukistaminen • ojentaminen • kieriminen 	<ul style="list-style-type: none"> • käveleminen • juokseminen • loikkiminen • hyppiminen • kiipeileminen • laukkaaminen • liukuminen • kinkkaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • vierittäminen • heittäminen • potkiminen • työntäminen • lyöminen • pomputtaminen • kiinniottaminen

Gallahue & Donnelly 2003

5. Liikuntavälineet

On tärkeää, että liikuntavälineet ovat lapsen saatavilla niin sisällä kuin ulkonakin. Aikuisten ei pidä rajoittaa lasten liikkumista, vaan mahdollistaa se turvallisuus huomioiden. Laaja-alainen välineistö takaa lapsille virikkeellistä, monipuolista, jokaiselle ikätasolle soveltuvaa liikuntaa.

- liikuntavälineet lasten saataville sisällä ja ulkona
- opastetaan lapsille välineiden käyttötarkoituksia
- hankitaan liikuntavälineitä kaikille ikäryhmille
- huomioidaan liikuntavälineissä monipuolisuus

6. Liikunnan suunnittelu ja toteutus

Osan päivittäisestä liikunnasta tulee olla ohjattua toimintaa. Ohjattu liikunta monipuolistaa liikkumista, opettaa lapselle erilaisia taitoja ja antaa uusia ideoita omaehtoiseen liikkumiseen. Ohjatussa toiminnassa on tärkeää antaa lapselle tilaa oppia omaan tahtiin, suunnittelussa tulee huomioida lasten erilaiset taidot ja valmius oppia. Lapsille pitää myös antaa tilaa liikkua leikeissä. Monipuolinen ohjattu liikunta kehittää lasta kokonaisvaltaisesti.

- ikätasolle sopivaa liikuntaa
- monipuolisuus liikuntatuokioissa
- lapsen taidot ja valmiudet huomioitava suunnittelussa
- lasten havainnointi tärkeää, samoin rohkaisu ja mallintaminen
- huomioidaan suunnittelussa lähialueiden tarjoamat erilaiset mahdollisuudet
- huomioidaan ettei lapsiryhmän koko ole liian suuri

7. Lasten osallisuus liikunnan suunnittelussa

Lapsen mielipiteitä ja ehdotuksia tulee kuunnella liikunnan suunnittelussa. Lapsilähtöisyys luo lapsille turvallisuutta, kun he huomaavat, että heidän toiveitaan kuunnellaan ja toteutetaan. Samoin se innostaa ja motivoi lasta liikkumaan. Lapset ovat luonnostaan uteliaita ja kiinnostuvat uusista asioista. Liikunta ja leikkiminen ovat lapsille luonnollisia tapoja oppia uutta.

- kuunnellaan ja toteutetaan lasten toiveita
- kannustetaan lasta liikkumaan, myös omaehtoisesti
- huomioidaan yhdenvertaisuus, kaikilla mahdollisuus oppia ja kehittyä
- jokainen lapsi oppii yksilöllisesti ja omaan tahtiin
- anna lapsen olla utelias ja aktiivinen

8. Yhteistyö perheiden kanssa

Vastuu lasten riittävästä päivittäisestä liikunnasta on aikuisilla. Tässä korostuu myös vanhempien ja päiväkodin välinen yhteistyö. Kotona ja päiväkodissa vallitseva myönteinen ja kannustava ilmapiiri liikuntaa kohtaan innostaa lasta liikkumaan enemmän. Vanhempien vastuulla on huolehtia lapselle sopivan kokoiset, vaihtuviin sääolosuhteisiin ja erilaisiin liikuntamuotoihin soveltuvat vaatteet/välineet. Kodilla on tärkeä rooli mallittaa lapsille, miten liikunta kuuluu perheen arjen rutiineihin. Luodaan lapsille liikuntapassi, johon saa leimoja liikuntasuorituksesta. Passin voi myös viedä kotiin välillä, jotta siihen voidaan tehdä merkintöjä omaehtoisesta liikkumisesta perheen kanssa.

- kannustetaan perheitä liikkumaan yhdessä vapaa-ajalla
- huomioiden hyötyliikunta kotona, esim. haravointi, lumityöt, puutarhanhoito jne.
- sisällytetään toimintaan koko perheen liikuntatapahtumat, vanhempainilta, joulupolku, kevättapahtuma
- jaetaan perheille tietoa liikuntasuosituksista, tarvittaessa neuvotaan ja opastetaan

9. Liikunta eri vuodenaikoina

Kesä (Kesäkuu-Elokuu)

- Ulkoliikunta, yleisurheilu, perinneleikit, pallopelit, uintiretket harkinnan mukaan
- pallon käsittely, heittäminen, kiinniotto, vierittäminen, potkaiseminen, pomputtaminen
- joukkueena toimiminen
- ohjeiden kuuntelu ja niiden mukaan toimiminen. Sääntöjen noudattaminen
- liikkumistaidot, juokseminen, hyppääminen, käveleminen, loikkiminen

Syksy (Syyskuu-Marraskuu)

- Metsäretket, sisäliikunta, tutustuminen leikkipihaan ja lähiympäristöön erilaisin liikunnallisin keinoin, aikuisten ohjaus
- kehonhallinta, liikkuminen vaihtelevassa maastossa
- tasapainotaidot, pystyasennot, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen, kieriminen

Talvi (Joulukuu-Helmikuu)

- Luistelu, hiihto, mäenlasku, lumileikit ja -rakentelut mahdollisuuksien mukaan
- koko kehon hallinta, tasapaino, kaatuminen, ylösnousu, hahmottaminen

Kevät (Maaliskuu-Toukokuu)

- Uimahalli, metsäretket, musiikkiliikunta, yleisurheilu
- erilaiset aistikokemukset
- kehonhallinta, luovuus, rytmitaju ja liike musiikin avulla

10. Liikunnallisia vinkkejä

- perinneleikit sovellus (play kauppa)
- https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lasten-liikuntasuosituksset-vahintaan-kolme-tuntia-liikuntaa-paivassa
- <https://leikkipaiva.fi/sata-leikkia/>
- <https://www.silmatera.fi/nakkarila/paivahoitoon/paivakoti-ikaiset-lapset/paivakotiin-liikuntaleikkejä/>
- <https://innostunliikkumaan.fi/skillilataamo/>
- https://www.suunnistusliitto.fi/system/wp-content/uploads/2014/08/Liikuntaleikkivinkkejä_SSL_Nuoriso.pdf
- <https://leikkipankki.xn--leikkipiv-12ac.fi/haku>
- <https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkejä-lapsiperheen-arkeen/leikkivinkit/>
- <http://www.metsaemo.fi/>
- <https://www.perinneleikit.fi/leikit/>
- https://liikkuvakoulu.fi/sites/default/files/liikuntaleikkikirja-66_leikkia_opetukseen.pdf
- <https://lapsennimi.com/2018/02/ulkoleikkejä/>

10. Liite 3 Kiusaamisen ehkäisy -suunnitelma

Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja tilanteisiin puuttuminen Ruokolahden kunnassa

Ruokolahden kunnan varhaiskasvatuksessa kiusaamiseen puuttumista ja sen ehkäisyä pidetään tärkeänä osana kasvatustyötä. Tavoitteenamme ovat turvallinen ympäristö sekä positiiviset vuorovaikutussuhteet niin lasten kuin aikuistenkin kesken. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma tulee sisältyä esiopetus-suunnitelmaan ja sen huomiointi päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmissa sekä kaikessa päivähoidon pedagogisessa työssä on tärkeää. Vanhempien sitouttaminen kiusaamisen ehkäisyyn mm. arvokeskustelun kautta on tavoiteltavaa kasvatusyhteistyön hengessä. Myös koko päivähoitoyksikön sitoutuminen kiusaamisen suunnitelman laatimiseen, toteuttamiseen ja arviointiin nähdään tärkeänä.

Kiusaaminen voi olla joko epäsuoraa (vastaamatta jättäminen, seurasta poissulkeminen, kaverisuhteiden/leikkien sotkeminen, toisesta ”selän takana” puhuminen) tai suoraa

(fyysinen väkivalta, toisen omaisuuden tuhoaminen).

Kiusaamisen määrittelyssä on tärkeää huomioida lapsen oma kokemus ja näkemys kiusaamisesta, lapsen äänen kuuleminen. Lasta rohkaistaan ja kannustetaan kertomaan kokemuksistaan avoimesti ja niihin suhtaudutaan aikuisen taholta asiaankuuluvalla vakavuudella. Luonnollisesti lapsen kyky arvioida tilannetta on otettava huomioon.

Kiusaamisen ennaltaehkäisy perustuu lapsiryhmän hyvään tuntemiseen ja ryhmäyttämiseen jo toimintakauden alkuvaiheessa. Tämä vaatii aikuiselta tunneherkkyyttä ja läheistä, luottamuksellista suhdetta lapsiin. Aikuisten on välttämätöntä keskustella yhteisesti asenteistaan kiusaamisesta jotta voidaan sopia yhteiset toimintatavat kiusaamisen ennaltaehkäisyssä sekä puuttumisessa. Positiivista vuorovaikutusta ja palautetta niin lasten kuin aikuistenkin kesken pidetään tärkeänä, lapset oppivat paljolti mallin kautta. Lapsia opetetaan hyväksymään erilaisia ihmissuhteita ja sietämään pettymyksiä. Lasten toiminnan havainnointi (esim. leikki-tilanteet) korostuu ennaltaehkäisyn tärkeänä muotona.

Kiusaamistilanteisiin puututaan välittömästi. Varhaiskasvatuksen henkilöstö harkitsee kunkin tilanteen mukaan, tarvitaanko selvittelyyn vanhempia mukaan. Vanhempien on kuitenkin aina oltava tietoisia tilanteista. Seuraamusten tulee olla oikeudenmukaisia suhteessa tapahtuneeseen, tasapuolisia mutta samalla myös yksilöllisiä. Anteeksipyytämisen merkitystä on hyvä pohtia lasten kanssa.

Konkreettiset kiusaamisen ehkäisyn sekä jo syntyneiden tilanteiden selvittämisen tavat kukin yksikkö pohtii itse ja kirjaa ne omiin suunnitelmiinsa.

Varhaiskasvatuksen kiusaamista ehkäisevästä työstä kerrotaan vanhemmille jo syksyisissä vanhempainiloissa sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevissa keskusteluissa. Kuten kaikkea muutakin suunnitelmallista kasvatustyötä, myös kiusaamiseen liittyvää suunnitelmaa arvioidaan ja tarkastellaan jatkuvasti. Tarkemmat toimipistekohtaiset kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmat tulee olla helposti saatavilla ja arjen työvälineinä.

11. Liite 4 esi- ja perusopetuksen yhteistyön vuosikello

aika	sovitut asiat	vastuuhenkilö/ koollekutsuja	muuta huomioitavaa
Tammikuu	<p>Esi- ja alkuopettajien arviointi- ja suunnittelupalaveri; yhteistyön ja toiminnan arviointi, kevään suunnittelu</p> <p>Kouluvalmiuden ryhmäkartoitus esiopetusryhmissä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä koulun erityisopettaja toteuttavat yhteistyössä, tarvittaessa esiopettaja mukana kartoituksessa</p>	<p>Esiopetuksen tiimivastaava</p> <p>esiopettajat/ erityisopettajat</p>	Toteutetaan kaikille esioppilaille
Helmikuu	<p>Esi- ja ensimmäisen luokan oppilaat tapaavat toisiaan mahdollisuuksien mukaan. Luokanopettaja ja esiopettaja suunnittelevat yhdessä tapaamisten aihepiirit, mm. "lukutreffit", Eräviikko.</p>	esiopettajat/ luokanopettajat	
Maaliskuu	<p>Esiopetukseen ja kouluun ilmoittautuminen</p> <p>Luokanopettaja käy keväällä tutustumassa esikouluryhmiin</p>	<p>Varhaiskasvatuspäällikkö/ rehtori, päivähoidon ohjaaja</p> <p>Esiopettajat/ luokanopettajat</p>	Lehti-ilmoitus sekä Daisy- ja Wilma -viestit huoltajille
Huhtikuu	Lapsen esiopetussuunnitelman päivittäminen/ arviointi lapsen ja huoltajien kanssa kasvatusyhteistyökeskustelussa	esiopettajat	
Toukokuu	<p>Viskareiden tiedon siirto sekä esiopetusryhmien muodostaminen yhteispalaverissa keväällä (saat-taen vaihto).</p> <p>Esioppilaiden jako tuleviin 1-luokkiin</p>	<p>varhaiskasvatuksen opettajat, esiopettajat, VEO</p> <p>Esiopettajat ja VEO, alkuopettajat ja erityisopettaja mukana</p>	

	<p>Esiopetukseen ja kouluun tutustumispäivä lapsille (ja mahdollinen vanhempainilta)</p> <p>Esiopetuksen päättyessä luovutetaan lasta koskevat asiapaperit koulun arkistoon. Esiopettaja luovuttaa yllä mainitut asiakirjat luokanopettajalle ja erityisopettajalle yhteispalaverissa keväällä (saattaen vaihto). Palaverissa voi olla mukana myös koulukuraattori. Wilmassa sijaitsevat lasten esiopetussuunnitelmat julkaistaan tuleville luokanopettajille (lukuoikeus aktivoidaan)</p> <p>Tiedonsiirto (yleiset oppimisvalmiudet) esioppilaista luokanopettajille yhteispalaverissa</p> <p>Seuraavan lukukauden oppimisympäristöjärjestelyt ja mahdolliset tuen tarpeet</p>	<p>Esiopettajat ja luokanopettajat laativat Daisy-/ Wilma -viestit tutustumispäivästä sekä vanhempainilla suunnittelu</p> <p>Esiopettaja/ VEO /erityisopettaja/ luokanopettaja</p> <p>tarvittaessa kutsutaan huoltaja ym. yhteistyötahot mukaan yhteispalaveriin</p> <p>esiopettajat, luokanopettajat, VEO, erityisopettaja</p> <p>varhaiskasvatuspäällikkö, rehtori, VEO, erityisopettaja</p>	<p>Yhteistyötahot (koulukuraattori, perhetyöntekijä, terveydenhoitaja, Iltis) kutsutaan mukaan</p>
Elokuu	<p>Esiopetuksen kuljetuksiin liittyvä yhteistyöpalaveri ennen esiopetuksen aloitusta, mm. kuljetusoppilaiden reitit, aikataulut, huoltajille tiedottaminen jne.</p> <p>Esiopettaja alkuopetuksessa mukana ensimmäisten päivien aikana.</p> <p>Esi- ja alkuopettajien (0-2lk) arviointi- ja suunnittelupalaveri;</p>	<p>apulaisrehtori, esiopetuksen edustaja, kuljettajat</p> <p>Esiopettaja/ luokanopettaja</p>	<p>Esiopettajien jakautuminen alkuopetusluokkiin sovittava ajoissa, ko. päiviin yhteistä pohjasuunnitelmaa. työnjakoa jne. valmiiksi</p>

	<p>yhteistyön ja toiminnan suunnittelu, edellisen lukuvuoden arviointi; sovitaan yhteinen suunnittelu-aika, yhteistyömuodot ja palaverit</p> <p>koulukuraattorin vierailut eskari-ryhmissä</p> <p>Esioppilaiden varhaiskasvatussuunnitelmiin perehtyminen</p>	<p>Esiopetuksen tiimivastaava</p> <p>esiopettajat/ kuraattori</p> <p>esiopettajat</p>	<p>Esi- ja alkuopetuksen säännölliset palaverit n. 1 krt/ kk sekä tarvittaessa</p> <p>Varhaiskasvatussuunnitelmat sähköisinä Daisyssä</p>
Syyskuu	<p>Esiopetuksen vanhempain-/ perheiden ilta</p> <p>Esioppilaiden yksilöllisten valmiuksien kartoitus</p>	<p>esiopettajat</p> <p>esiopettaja, VEO</p>	<p>esim. KPT</p>
Lokakuu	<p>Esioppilaiden henkilökohtaisten esiopetussuunnitelmien laadinta Wilmaan yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa</p>	<p>esiopettaja</p>	
Marraskuu	<p>Esioppilaiden henkilökohtaisten esiopetussuunnitelmien laadinta jatkuu</p>	<p>esiopettaja</p>	
Joulukuu	<p>Henkilökohtaisten esiopetussuunnitelmien päivitys/ arviointikirjaukset (ns. väliarviointi) tarvittaessa Wilmaan</p>	<p>esiopettaja</p>	

12. Liite 5 esi- ja alkuopetuksen yhteistyön lukuvuosisuunnitelma

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön pedagoginen lukuvuosisuunnitelma

Opetussuunnitelmat velvoittavat yhteistyöhön

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmuukaisia.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet luku 3.3

Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstön kesken. Tarvitaan oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen molemminpuolista tuntemusta.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet luku 13.1

Toimintakulttuuri / työskentelymallit

Oppimisympäristö

Yhteistyö

Kysymyksiä ja haasteita

<ul style="list-style-type: none"> • Lähtökohtana opetussuunnitelmat • Oppimiskäsitys • Ideologinen pohja • Oppiminen leikkien ja oppimisen ilo • Erilaisten toimintatapojen hyödyntäminen • Kokonaisvaltainen oppiminen • Laaja-alainen oppiminen • Itseohjautuvuus ja osallisuus • Toiminnallinen oppiminen itseohjautuvuuden oppimisen välineenä • Aloitteellisuus ja aktiivinen oppiminen • Fyysisen aktiivisuuden merkitys oppimiselle • Tutkiminen ja kokeilu • Taitojen mukainen eteneminen • Sisäinen / ulkoinen struktuuri • Oppimistyylien huomiointi • Pedagoginen jatkumo 	<ul style="list-style-type: none"> • Esi- ja alkuopetuksen henkilöstön tutustuminen oppimisympäristöihin • Ympäristön paikallisuuden hyödyntäminen (<u>esim.</u> luonto) • Strukturoitu • Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö • Yhtenäinen tukimateriaali • Erilaisten oppimismenetelmien käyttö (esim. kuvakommunikaatio) • Siirtymät oppimistilanteista • Esi- ja alkuopetuksen yhtenäinen oppimisympäristö • 5-vuotiaiden huomiointi jatkumossa. • Oppiva yhteisö / yhdessä ja toinen toisilta • Yhtenäinen koulupolku 	<ul style="list-style-type: none"> • Laaja-alaiset tavoitteet ovat yhteisiä teoriassa. • Tutustuminen eri yksiköihin • <u>Esi</u> -ja alkuopetuksen vuosikellon toteuttaminen/päivittäminen • Suunnitelmallinen yhteistyö syys- ja kevätlukukaudelle • Pedagoginen keskustelu / pedagogiset kahvilat • Valitaan esi- ja alkuopetuksesta yhteyshenkilöt / suunnittelu, arviointi, kehittäminen • Koulutukset • Tuen tarpeet, oppilashuolto • Yhteistyöpäivät, tapahtumat, vierailut • Vanhempainillat / teemat • Pajatoiminta, metsäretket, lukutreffit • Yhteistyön kirjaaminen/ toimintasuunnitelma • Verkostoyhteistyö ja alueellinen toiminta • Materiaalijatkumo, välineet • Monilukutaito jatkumona 	<p>Leikin osuus esiopetuksessa suuri, koulussa vähäisempi Koulussa suurempi ryhmäkoko</p> <p>Tuleeko leikin ja oppimisen raja tiukaksi kouluun siirryttäessä?</p> <p>Dialogin vähäisyys esi- ja alkuopetuksen välillä, yhteisen suunnitteluaajan löytyminen</p> <p>5-vuotiaat / jatkumo <u>viskarista</u> alkuopetukseen</p> <p>Kirjaamiskäytännöt</p> <p>Miten ymmärretään työskentelytaidot, koululaistaidot, oman toiminnan ohjaamisen taidot</p>
---	--	---	--

Pohja Lukuvuosittaisen toimintasuunnitelman tekemiseen / esi- ja alkuopetuksen yhteistyö

Aika ja paikka	Toiminta	Toiminnalliset työtavat Osallisuus Tavoitteet	Laaja-alainen osaaminen Tavoitteet	Havainnointi Arviointi Henkilökunta	Havainnointi Arviointi Lapset	Vastuuhenkilöt